

Regeringens skrivelse

1997/98:73

Skr.
1997/98:73

Nordiskt samarbete 1997

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 5 mars 1998

Göran Persson

Leif Pagrotsky
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för det nordiska samarbetet under 1997 mellan de nordiska ländernas regeringar, med huvudsaklig inriktning på verksamheten inom ramen för Nordiska ministerrådet.

1 Nordisk samverkan för regional utveckling och stabilitet.....	3
2 Nordiskt samarbete - ett stycke in i den nya tiden.....	4
2.1 Kontinuitet och förnyelse.....	4
2.2 Samarbetet inom Norden.....	5
2.3 Norden och Europa/EU/EES; Schengen-samarbetet.....	6
2.4 Norden och dess närområden.....	8
2.5 Svenskt ordförandeskap.....	9
3 Nordiskt samarbete på sektorsnivå.....	11
3.1 Kultur och media.....	11
3.2 Utbildning och forskning.....	15
3.3 Miljö.....	18
3.4 Ekonomi och näring.....	20
3.4.1 Energi.....	20
3.4.2 Näringspolitiskt samarbete.....	25
3.4.3 Regionalpolitik.....	25
3.4.4 Jord- och skogsbruk; fiske.....	26
3.4.5 Bygg- och bostadssamarbete.....	29
3.4.6 Transport, infrastruktur och trafiksäkerhet; IT-frågor.....	30
3.4.7 Ekonomi och finanspolitik.....	31
3.5 Medborgarpolitik.....	32
3.5.1 Arbetsmarknad och arbetsliv.....	32
3.5.2 Socialpolitik och hälsovård.....	35
3.5.3 Livsmedelsfrågor.....	36
3.5.4 Konsumentpolitik.....	37
3.5.5 Jämställdhet mellan kvinnor och män.....	40
3.5.6 Lagstiftningssamarbete.....	41
3.5.7 Migrations- och flyktingpolitiska frågor.....	43
3.5.8 Ungdomsfrågor.....	44
3.6 Försvarsrelaterat samarbete.....	45
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 mars 1998.....	49

1 Nordisk samverkan för regional utveckling och stabilitet

Nordiskt samarbete har med det kalla krigets slut och den fortsatta europeiska integrationen fått en ny och annorlunda dynamik. Det faktum att tre av fem länder är EU-medlemmar har ökat behovet av samtal, informationsutbyte och avstämning av ståndpunkter i utrikespolitiska frågor. Samtidigt integreras de nordiska länderna ekonomiskt allt mer, en utveckling som bl.a. möjliggjorts av att samtliga fem länder tillhör den inre marknaden, genom direkt EU-medlemskap eller via EES-avtalet. Det nordiska näringslivets samverkan är mer omfattande än någonsin.

Norden ligger i en av Europas snabbast växande regioner. Med angränsande områden runt Östersjön, i Barentsområdet och i Arktis har Norden en unik utvecklingspotential. Kombinationen av snabbt växande unga demokratier och marknadsekonomier runt Östersjön och våra mogna nordiska välfärdsstater ger en unik möjlighet att skapa tillväxt för sysselsättning, välfärd, ekologisk hållbarhet och säkerhet.

Regeringens Norden- och Östersjöpolitik utgår från denna nya politiska verklighet i vår del av Europa. Det nordiska samarbetet och Östersjösamarbetet flätas därmed allt tätare samman.

I denna skrivelse till riksdagen redogör regeringen för samarbetet under 1997 mellan de nordiska ländernas regeringar, med huvudsaklig inriktning på verksamheten inom ramen för Nordiska ministerrådet.

I en inledande översikt återges några allmänna utvecklingslinjer. Redovisningen lämnas sedan sektorsvis för verksamheten under 1997 med utblickar såväl framåt som bakåt i tiden. Redogörelsen avser, så långt möjligt, ge en bild av hur samarbetet fördelas efter de tre huvudlinjer längs vilka nordiskt samarbete nu förs vidare: inom-nordiskt samarbete, Norden-EU/EES och Norden-närområdena.

2 Nordiskt samarbete - ett stycke in i den nya tiden

Skr. 1997/98:73

2.1 Kontinuitet och förnyelse

För svensk del kom arbetsåret 1997 att till en betydande del präglas av förberedelserna för det ordförandeskap i det nordiska regeringssamarbetet som inletts från årsskiftet 1997-98. Parallellt med att svenska regeringsföreträdare aktivt deltog för kontinuitet i samarbetet under det norska ordförandeskapet, bedrevs en omfattande intern process med inriktning på att lägga fram ett genomarbetat och framåtsyftande svenskt program för 1998.

Grundvalen för detta program och för verksamheten i stort ligger fast sedan det nordiska reformarbetet 1995. Regeringen redogjorde i 1997 års skrivelse (1996/97:149) för detta reformarbete. Det nordiska samarbetet inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet är alltså inriktat på tre huvudområden:

Samarbete inom Norden: Samarbete som bygger på den värdegemenskap som finns mellan de nordiska folken och som får sitt främsta uttryck i kulturell och språklig gemenskap och en likartad syn på demokrati och grundläggande sociala rättigheter. Hit hör också samverkan kring samhällsuppgifter där samnordiska lösningar ger fördelar och ett mervärde framför nationella arrangemang eller bredare internationella lösningar.

Norden och Europa/EU/EES: Samverkan i frågor av betydelse för arbetet inom EU/EES, där de nordiska länderna har en värdegemenskap och sammanfallande intressen.

Norden och dess närområden: Samverkan till förmån för utvecklingen i Nordens närområden - de tre baltiska länderna, nordvästra Ryssland, Barentsområdet och Arktis - som bidrag till stabilitet och demokrati i regionen och till en utveckling i harmoni med miljöhänsyn och urbefolkningarnas intressen.

Inom dessa tre dimensioner av nordiskt samarbete skall Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets verksamhet utvecklas. På den grunden har delvis nya mål och prioriteringar formulerats, och till detta har arbetsformer och institutionella arrangemang anpassats.

Men det nordiska samarbetet har också en global dimension. Sveriges ordförandeprogram lägger tydligt fast ambitionen att vidareutveckla samarbetet som en stabil plattform för konkret samverkan och internationellt agerande - i närområdet, i Europa och globalt, för att söka nordisk sammanhållning och samsyn för ökad slagstyrka.

Nordiska stats- och utrikesministrar fortsatte under verksamhetsåret sin aktiva och återkommande samverkan, både i distinkt nordiska sammankomster och i anslutning till andra internationella möten. Det är värt att notera att utrikesministrarna sammanträffade inte mindre än ett femtontal gånger under 1997, och håller därmed den nordiska utrikespolitiska dialogen levande på högsta nivå. Såväl statsministrarna

som utrikes- och samarbetsministrarna hade dessutom överläggningar med sina respektive kollegor från de tre baltiska länderna enligt formeln "fem-plus-tre".

Under 1998 tas nya initiativ från svensk sida för att utveckla det utrikespolitiskt orienterade samarbetet. Ett möte mellan de nordiska utrikesdepartementens/-ministeriernas statssekreterare hölls på svensk inbjudan i februari, med syfte att förstärka dialogen mellan länderna som grund för aktiv samverkan utåt där länderna finner en gemensam bas.

Den utrikes- och säkerhetspolitiska debatten i Nordiska rådets regi fortsatte och intensifierades under verksamhetsåret 1997. I augusti arrangerade Nordiska rådet i Helsingfors sin konferens om säkerheten i Norden och Nordens närområden. Utrikes- och försvarsministrar m.fl. från nordiska och baltiska länder medverkade.

Vid Nordiska rådets session i Helsingfors i november lämnades, som brukligt sedan ungefär fem år, en utrikespolitisk redogörelse av ordförandelandets utrikesminister. Som ett nytt inslag, vilket ytterligare understryker det nordiska samarbetets internationalisering och breddning, lämnade den norske försvarsministern en redogörelse för nordiskt försvarsrelaterat samarbete, med de säkerhetspolitiska aspekter som tillhör försvarsministrarnas ansvarsområde.

Samarbetet på utrikeshandelsområdet har fortsatt bl.a. genom nordiska utrikeshandelsministermöten och nordiska handelschefsmöten. Från svensk sida har initiativ tagits till nordiska samrådsmöten på tjänstemannaplanet för inre marknadsfrågor. På svenskt förslag har också beslutats om att närmare gemensamt studera frågor som gäller elektronisk handel. Uppdrag har vidare getts till Kommerskollegium att utreda frågan om kvarstående hinder för handeln mellan de nordiska länderna.

2.2 Samarbetet inom Norden

Arbetet med att följa upp och slutföra 1995 års reformarbete har fortsatt i syfte att förnya och rationalisera samarbetet. Sverige har fortsatt att verka för att effektivisera den verksamhet som finansieras över Nordiska ministerrådets budget. Efter överenskommelser i Nordiska ministerrådet har besparingar på sammanlagt 60 miljoner danska kronor gjorts på budgetramen under åren 1996-1998.

Nordiska ministerrådets budget för 1997 uppgick till 703 miljoner danska kronor. Budgetens viktigaste satsningsområde var kultur-, utbildnings- och forskningssamarbetet som svarade för nära hälften av utgifterna. Andra stora satsningsområden inom budgetens ram var ekonomi- och näringsområdet, medborgarpolitik, miljö- och närområdessamarbetet.

Den svenska andelen av Nordiska ministerrådets budget var enligt den nordiska fördelningsnyckeln 35,6 %, en minskning med drygt tre procentenheter från föregående år. Fördelningsnyckeln beräknas på basis av respektive lands andel av den samlade nordiska bruttonationalinkomsten.

Under verksamhetsåret slutfördes arbetet med översynen av de nordiska institutioner som finansieras över budgeten. Ett dussintal institutioner

lades ner eller ombildades genom samordning. Uppgifterna för andra preciserades. En ny nordisk institution inrättades i Stockholm för forskning och vidareutbildning inom regionalpolitik och samhällsplanering (NORDREGIO), vilken ersätter tre tidigare verksamheter.

Som ett led i reformarbetet har också översyner gjorts av ansvars- och kompetensfördelningen inom ministerrådet samt av ministerrådssekretariatets organisation och personalens anställningsvillkor. Beslut med anledning av dessa översyner fattas under 1998.

Efter behandling i Nordiska rådets organ fastställde ministerrådet i november - helt i enlighet med Nordiska rådets önskemål - budgeten för 1998. Den omsluter efter prisomräkning 716 miljoner danska kronor. Det största satsningsområdet är fortsatt kultur-, utbildnings- och forsknings-samarbetet. Ökade insatser görs på ekonomi- och näringsområdet och inom avsnittet medborgarpolitik. Den svenska budgetandelen minskar ytterligare till 34,9 %.

Samverkan med frivilligorganisationerna, där Föreningarna Norden intar en särställning, är ett viktigt inslag i det nordiska samarbetet. Ministerrådet har stöttat den verksamhet som bedrivs inom ramen för Nordens Folkliga Församling, vilken omfattar ett stort antal nordiska frivilliga organisationer. På det nationella planet har regeringen utvecklat kontakterna med Föreningen Norden, både genom samarbete i projektform och genom att, i enlighet med önskemål som uttalats i riksdagen, lämna ett särskilt ekonomiskt bidrag för verksamheten vid föreningens informationsbutik *Arena Norden* i Stockholm.

2.3 Norden och Europa/EU/EES; Schengen-samarbetet

Utvecklingen av den europeiska integrationen var en av utgångspunkterna för det nordiska reformarbetet. Europafrågorna är som nämnts ett av huvudområdena för det nordiska samarbetet och de har spelat en framträdande roll också under verksamhetsåret 1997.

Genom att Sverige och Finland blivit medlemmar i EU är alltså tre nordiska länder medlemmar i unionen. Island och Norge har ett nära samarbete genom EES-avtalet. Därmed har de nordiska länderna fått en mycket nära anknytning till det europeiska samarbetet, som gör att de nordiska länderna har i långa stycken gemensamma intressen att bevaka inom ramen för den inre marknaden. Nya möjligheter har därmed öppnats för att använda det reguljära nordiska samarbetet som ett forum för gemensam genomgång av viktiga Europa-politiska frågor - trots skilda formella relationer till EU.

Ambitionen att använda sig av det nordiska samarbetet som en plattform för nordiskt samråd i aktuella EU/EES-frågor har inneburit att de blivit en stående punkt på dagordningen för nordiska ministermöten inom allt fler samsamarbetssektorer.

Kontaktgruppen med tjänstemän vid de nordiska representationerna i Bryssel har, tillsammans med företrädare för Nordiska ministerrådets sekretariat och för ländernas huvudstadsorganisationer, under året utvecklat rutinerna för samverkan med den nordiska

samarbetsorganisationen och för informationsförsörjningen i EU/EES-frågor.

Ett nytt led i denna samverkan var de överläggningar som de nordiska samarbetsministrarna hade med de nordiska EU-ambassadörerna i Bryssel i mars 1997. Bl.a. beslutades då att inrätta en ordning för praktiktjänstgöring vid EU-representationerna för tjänstemän från Nordiska ministerrådets sekretariat.

Nordiska rådet fortsatte under 1997 sin serie av arrangemang med anknytning till Europapolitiken. I februari hölls en konferens med bl.a. de nordiska chefsförhandlingarna i regeringskonferensen som inbjudna talare och debattörer.

Den nordiska passfriheten är en av hörnstenarna i det nordiska samarbetet. Den har fungerat under fyrtio år och betraktas som en självklarhet av flertalet medborgare i de nordiska länderna.

Inom EU är, på samma sätt som i Norden, den fria rörligheten för personer ett av kärnområdena inom den inre marknaden. Avskaffandet av personkontrollen vid gränserna mellan medlemsstaterna har dock inte kunnat förverkligas, eftersom medlemsstaterna varit oeniga om huruvida den fria rörligheten enbart gäller EU-medborgare eller också tredjelandsmedborgare som lagligen vistas inom EU.

För att påskynda avvecklingen av gränskontroller inom EU ingick några av EU-länderna 1985 det s.k. Schengenavtalet och antog 1990 en tillämpningskonvention som innebar att personkontrollerna avvecklas mellan de deltagande länderna. Det operativa samarbetet inleddes i mars 1995.

I december 1996 anslöt sig Danmark, Sverige och Finland till Schengensamarbetet. Norge och Island, som formellt inte kan bli medlemmar av Schengensamarbetet eftersom de inte är EU-länder, fick samtidigt samarbetsavtal med Schengen med samma materiella innehåll som anslutnings-avtalen. För att de nordiska länderna skall kunna delta i det operativa samarbetet krävs, utöver ratificering av dessa avtal, ett separat beslut om avskaffande av personkontroller vid de inre gränserna. Ett sådant beslut beräknas kunna fattas av Schengenländerna under år 2000. Redan från undertecknandet av anslutnings- och samarbetsavtalen i december 1996 deltar dock de nordiska länderna i det övriga Schengenarbetet, med undantag för att Norge och Island inte deltar i Schengenländernas formella beslutsfattande.

Den fria rörligheten inom Norden kommer, när systemet verkar fullt ut, inte enbart att gälla nordiska medborgare utan alla medborgare i Schengenländerna liksom tredjelandsmedborgare som lagligen vistas inom Schengenområdet. Regeringens proposition (1997/98:42) om godkännande av Sveriges anslutning till Schengensamarbetet överlämnades till riksdagen i december 1997.

Genom Amsterdamfördraget beslutades att Schengensamarbetet, som f.n. omfattar alla EU-länder utom Storbritannien och Irland, skulle införlivas med EU:s regelverk. Därvid klargjorde samtliga nordiska länder det helt nödvändiga i att den inomnordiska passfriheten kan bibehållas.

Inkorporeringen av Schengenavtalets bestämmelser regleras i ett särskilt protokoll och innebär att Schengensamarbetet kommer att äga

rum inom den vanliga EU-strukturen, dvs. under medverkan av alla EU:s institutioner enligt de regler som gäller enligt fördragen. Protokollet innehåller också bestämmelser som, tillsammans med ett särskilt protokoll om Danmarks ställning, gör det möjligt att säkerställa att den nordiska passfriheten kan bibehållas inom ramen för det bredare europeiska samarbetet. Samarbetsavtal skall förhandlas fram med Norge och Island på grundval av de nuvarande samarbetsavtalen med Schengenstaterna.

EU:s medlemsstater uttalade i en gemensam förklaring i samband med Europeiska rådets möte i Amsterdam att de var eniga om att vidta alla nödvändiga åtgärder för att avtalen med Norge och Island skall kunna träda i kraft samtidigt med Amsterdambfördraget. Arbetet inom EU med att förbereda avtalen pågår. Den samlade nordiska ambitionen är att avtalen skall kunna slutas så snart som möjligt.

2.4 Norden och dess närområden

Utvecklingen i Nordens närområde och de omvälvande förändringarna i länderna på andra sidan Östersjön var en av utgångspunkterna för reformeringen av det nordiska samarbetet. Samarbetet med närområdet är, som redan framgått, ett av de huvudsakligen prioriterade områdena för det nordiska samarbetet, omfattande de tre baltiska länderna, nordvästra Ryssland, Barentsområdet och Arktis.

Ministerrådet har konstaterat att olika regionala samarbetsorganisationer och initiativ i Nordens närområden, främst Östersjöstaternas råd, Barentsrådet och Arktiska rådet, delvis styrs av likartade politiska målsättningar. Därför är det viktigt att de nordiska insatserna blir strategiskt nyttiga komplement till andra insatser - bilaterala som multilaterala.

Närområdesprogrammet förverkligas i dialog med respektive samarbetspartner. Överläggningar på ministernivå äger rum efter behov. De nordiska samarbetsministrarna träffade de baltiska samarbetsministrarna i mars 1997 och i februari 1998. De nordiska statsministrarna hade i samband med Nordiska rådets session i november 1997 ett möte med sina kollegor från Estland, Lettland och Litauen.

Huvudmålsättningen för programmet är att främja den demokratiska utvecklingen och övergången till marknadsekonomi. Den översyn som gjordes av närområdesprogrammet under 1996 utmynnade i en koncentration av de nordiska insatserna till områden där de ger ett mervärde och bidrar till en bättre samordning med andra insatser.

I ministerrådets budget för 1997, där närområdesprogrammet omfattade 51 miljoner danska kronor, följdes detta upp, bl.a. genom en mer systematisk satsning på åtgärder som skall främja utvecklingen av demokrati. De olika formerna av stipendie- och utbytesordningar är även i fortsättningen ett av de viktigaste inslagen i närområdesprogrammet som instrument för ökat mellanfolkligt utbyte. Närområdesprogrammet omfattar vidare verksamheten vid de nordiska informationskontoren i de tre baltiska länderna och S:t Petersburg, vilka visat sig utgöra ett nyttigt komplement till de nordiska ländernas utlandsrepresentationer.

Efter förhandlingar mellan Nordiska ministerrådet och ryska myndigheter undertecknades i augusti ett avtal om den rättsliga ställningen för informationskontoret i S:t Petersburg. Därmed är förutsättningarna för att verksamheten skall kunna drivas på ett ändamålsenligt sätt tillrättalagda.

Ett politiskt centralt inslag i programmet är den projektverksamhet som skall syfta till att stödja de baltiska ländernas närmande till den europeiska integrationen och deras förberedelser för eventuellt EU-medlemskap. Dessa aktiviteter skall ses i sammanhang med det särskilda initiativ som hösten 1997 togs av de nordiska utrikesministrarna till en kartläggning av Estlands, Lettlands och Litauens behov av stöd i fråga om anpassning av lagstiftning och andra strukturer inom ramen för EU:s tredje pelare.

Den samlade samnordiska satsningen på aktiviteter riktade till närområdet är väsentligt större än själva närområdesprogrammet. En god del resurser - under 1997 i storleksordningen 50 miljoner danska kronor - anslogs över olika sektorskapitel i ministerrådets budget, dvs. i stort sett lika mycket som allokerades inom det särskilda närområdesprogrammet.

Vid sidan av de insatser som görs över ministerrådsbudgeten har de nordiska finansministrarna beslutat om ett program för att främja investeringar i små och medelstora företag i Estland, Lettland och Litauen (Baltiska investeringsprogrammet). Programmet löper till år 2000 och omfattar totalt ca 170 miljoner ecu.

Under år 1997 inrättades dessutom en särskild ordning inom Nordiska Investeringsbanken för lån på särskilt förmånliga villkor till finansiering av miljöprojekt i Nordens närområden. Låneramen uppgår till 100 miljoner ecu. Härutöver finns från år 1996 möjligheter att via Nordiska miljöfinansieringsbolaget (NEFCO) få lån för miljöinsatser i närområden.

Nordiska ministerrådets program med inriktning på Arktis har förts vidare. Programmet strävar efter att ge samnordiska insatser ett specifikt mervärde i förhållande till andra aktiviteter visavi Arktis. Arbetet inriktas bland annat på att utveckla och förbättra urbefolkningarnas förutsättningar för fortsatt bosättning i det arktiska området. Programmet omfattar vidare polarforskning liksom miljö- och infrastrukturfrågor.

2.5 Svenskt ordförandeskap

Under senare år har ordförandelands roll i det nordiska samarbetet särskilt markerats. Syftet är att säkra en klarare politisk styrning och samordning.

Under år 1998 innehar alltså Sverige ordförandeskapet i det nordiska regeringssamarbetet. Detta följer på det norska ordförandeskapet under år 1997 och avlöses av isländskt ordförandeskap år 1999.

Ordförandeskapet skall vara aktivt och allomfattande. Det innebär att ordförandelands har ett särskilt ansvar för att rätt saker kommer på dagordningen vid rätt tillfälle och för att tillsammans med Nordiska ministerrådets sekretariat verka som motor i samarbetsorganisationen.

Ordförandeskapet skall i princip innehas av samma land i alla samarbetsorgan samtidigt, och omfatta både det formaliserade samarbetet

inom Nordiska ministerrådets ram och det samarbete som äger rum utanför denna ram (t.ex. samarbetet inom utrikes-, försvars- bistånds- och handelspolitiken).

Sverige har också ansvaret för att nordiskt samråd i internationella frågor kommer till stånd, utanför Nordiska ministerrådet, t.ex. inom ramen för samverkan i internationella organisationer.

Vid öppnandet av Nordiska rådets session i Helsingfors i november 1997 redogjorde statsministern för programmet för det förestående svenska ordförandeskapet i det nordiska regeringssamarbetet under 1998.

Två breda initiativ skall prägla Sveriges ordförandeskap. De nordiska länderna bör samverka närmare för ökad sysselsättning liksom för att göra Norden och dess närområde till en ekologiskt hållbar region. Arbetet med dessa två initiativ skall vara ömsesidigt förstärkande, få brett genomslag i regeringssamarbetet och bli en angelägenhet över sektorsgränser. Arbetet skall också genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv.

Detta är två helt centrala verksamhetsfält där det, i båda fallen, bör finnas mer att göra på nordiskt plan och där det finns en tydlig bäring på nordisk samverkan i relation till närområdet och i det vidare Europasamarbetet.

Ordförandeskapet avser också att under 1998 föra vidare ett antal initiativ som Norge tagit som ordförande under 1997. Dessa gäller bl.a. gemensamma åtgärder för barn och unga, särskilt inom områdena kultur, utbildning och forskning samt genomförandet av ett nordiskt ministermöte kring IT-frågor - Sverige har nu inbjudit till ett sådant möte i mars 1998 .

De frågor i övrigt där Sverige vidare vill bidra till att föra arbetet framåt under 1998 är bl.a. följande:

- Insatser för ökad språkförståelse inom Norden genom aktiv uppföljning av rapporten *Det umistelige* med en ambition att utveckla formerna för ökat TV-samarbete, allt inom ramen för en fortsatt stark prioritering av kultur, utbildning och forskning över den nordiska budgeten.

- Utarbetande av en handlingsplan för det nordiska kultursamarbetet.

- Vidgad nordisk samverkan i närområdet för att bidra till att främja demokrati, stabilitet samt ekologisk, ekonomisk och social utveckling för hela den region som omfattar Norden, Östersjön, Barents och Arktis.

- Förslag till ett nytt nordiskt program för forsknings- och utvecklingsamarbete.

- Fortsatt energipolitiskt samarbete för att säkra stabil tillgång till energi samtidigt som energisystemen tillmötesgår kravet på en bärkraftig utveckling i hela Norden och kring Östersjön.

- Nordisk samverkan för att analysera och värdera välfärdssamhällets utveckling mot bakgrund av den tvärsektoriella genomlysning som gjorts inom Nordiska ministerrådet under 1996-97.

- Förbättra dialogen om den ekonomiska politiken, där en viktig aspekt är att vidmakthålla och säkra den konsolidering av de offentliga finanserna som är en förutsättning för en stabil ekonomisk utveckling.
- En nordisk handlingsplan för konsumentpolitiken utarbetas, som kan ge förutsättningar för bättre genomslag för nordiska ståndpunkter vid utformningen av EU:s konsumentpolitik.
- Ökade insatser för förebyggande och bekämpande av brottslighet, särskilt organiserad brottslighet inklusive mc-kriminalitet, ekonomisk brottslighet och sexuellt utnyttjande av barn.
- Stärkt samverkan med frivilliga organisationer till förverkligande av det beredningsarbete som nu pågår inom Nordiska ministerrådet.
- Fortsatt målmedveten satsning på nordisk samverkan inom det försvarsrelaterade området, bl.a. för att förverkliga försvarsministrarnas handlingsprogram för nordiskt försvarsmiljösamarbete.

Arbetet med att förverkliga ordförandeprogrammets mål och intentioner har kommit väl igång efter årsskiftet. Nordiska ministerrådets sekretariat har gjort en särskild genomgång av aktuella projekt som här bör prioriteras särskilt. Samarbetsministrarnas möte i juni 1998 kommer att fungera som en kontrollstation, då man skall kunna konstatera vilka åtgärder som kan behöva vidtas under återstoden av verksamhetsåret för att i samband med Nordiska rådets 50:e session i Oslo kunna lämna en redogörelse för arbetet under året och för uppnådda resultat.

3 Nordiskt samarbete på sektorsnivå

3.1 Kultur och media

Allmänt

Kultursamarbetet hör till de prioriterade områdena inom det nordiska samarbetet. Nordiska ministerrådet stimulerar kultursamarbetet i Norden genom insatser på särskilda områden, genom nätverksbildning och satsningar på projekt med stark nordisk profil. Inom ramen för kultursamarbetet finns två stora fonder, Nordiska kulturfonden och Nordiska film- och TV-fonden.

Kultursamarbetet på regeringsnivå grundas på ett kulturavtal från år 1972. Satsningen på kultursamarbetet över ministerrådets budget uppgick år 1997 till ca 138 miljoner danska kronor. Arbetet med en handlingsplan för kultursamarbetet efter år 2000 påbörjades under 1997. Resultatet skall presenteras under 1998.

Samarbete inom Norden

Tyngdpunkten i kultursamarbetet ligger på samarbetet inom Norden. Samarbetet bygger på den värdegemenskap som finns mellan de nordiska länderna och som manifesteras i den kulturella och språkliga gemenskapen.

Satsningarna på kulturområdet innefattar områden som film- och mediasamarbete, språksamarbete, konstnärligt samarbete, folkligt kultursamarbete, nordisk profilering i utlandet och Nordiska kulturfondens verksamhet. Den verksamhet som bedrivs vid de nordiska husen i Island och på Färöarna och vid de nordiska instituten på Grönland och Åland finansieras över kulturavsnittet i Nordiska ministerrådets budget. Satsningen på barn och unga har drivits vidare med utgångspunkt i handlingsplanen *Ett kommande Norden*. Att stärka den nordiska identiteten genom att öka barns och ungdomars deltagande i, kunskap om och intresse för nordisk kultur är en angelägen uppgift och insatser erfordras inom alla sektorer. Samarbetet inom barn och ungdomssektorn syftar bl.a. till att motverka rasism och främlingsfientlighet. Ytterligare en viktig fråga är att stärka forskningen inom barn- och ungdomskulturen.

Nordiska kulturfonden har inom sin verksamhet gett stöd till projekt som riktar sig till barn och unga samt konst och kulturförmedling inom Norden i form av t.ex. festivaler, utställningar och turnéer. Som ett exempel på ett projekt som genererat ytterligare medel kan nämnas *Människor och båtar i Norden*. Fondens bidrag på två miljoner danska kronor medförde att andra instanser bidrog med medel och budgeten uppgår för närvarande till sex miljoner danska kronor. Insatser har gjorts för att förbättra arbetsfördelningen mellan konstkommittéerna och fonden. Ett samrådsmöte mellan representanter för Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och Nordiska kulturfonden ägde rum i november 1997 i samband med rådssessionen i Helsingfors. Vid mötet behandlades bl.a. frågan om stöd till de tre kulturhuvudstäderna i Norden år 2000, frågan om utbildnings- och forskningssektorns stöd samt frågan om fondens utåtriktade verksamhet. Under år 1997 beviljades projekt till ett belopp av ca 23 miljoner danska kronor. Ca 10% av de medel som omfattas av inkomna ansökningar tillstyrks. Fonden har gått in för att arbeta mer områdesinriktat och styra ansökningarna till vissa prioriterade områden.

De fyra konstkommittéerna, *Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén* (Nordbok), *Nordiska musikkommittén* (NOMUS), *Nordiska konst- och konstindustri-kommittén* samt *Teater och dans i Norden*, har genom sina nätverk, seminarier och olika stödformer verkat för att sprida kunskap om nordisk konst. Måldokument och ramstyrningskontrakt upprättades under året med NOMUS och Teater och dans i Norden. Institutet för samtidskonst har under året påbörjat sin verksamhet med utställningar, gästateljeverksamhet och utgivandet av tidskriften SIKSI.

Språket är en av förutsättningarna för att kunna ta del av det gemensamma kulturarvet. *Nordboks* verksamhet kännetecknas av att utveckla samarbetet på litteratur- och folkbibliotekens område.

Översättningsstödet, vilket för år 1997 uppgick till 2,4 miljoner danska kronor, bidrar till den nordiska litteraturens tillgänglighet. Under året har också satsningar gjorts för att sammankoppla den nordiska bokhandels databaser.

NOMUS har inom ramen för sitt uppdrag att fördela bidrag till musiklivet. Medel har under 1997 beviljats för knappt 20 kompositionsbeställningar, 15 konsertframföranden/festivaler samt ett antal konferenser, symposier, seminarier till ett belopp av 2,4 miljoner svenska kronor. En särskild konferens, *Framtida musikförmedling till barn och ungdom i Norden* hölls i mars 1997 för att uppmärksamma musikinsatser för barn och ungdom.

Inom området teater och dans har ca 1,5 miljon danska kronor betalats ut till olika gästspel eller dans-, musik-, teater- och teaterprojekt. Man har också ordnat seminarier och konferenser i syfte att stärka det nordiska samarbetet när det gäller teater, musikteater och dans.

I oktober 1997 hölls ett möte mellan ämbetsmannakommittéen på kulturområdet, ministerrådssekretariatet och ordförandena i samtliga institutioner. Frågor som behandlades var barn- och ungdomssatsningar inom kulturområdet, samarbetet med närområdena och insatser mot främlingsfientlighet och rasism.

I mars 1997 hölls Nordiska rådets temakonferens i Oslo om *Nordisk kultur under internationell press*. Konferensen samlade parlamentariker, forskare och kulturarbetare och hade en bred uppslutning på ministernivå. Frågor som diskuterades på konferensen var bl.a. de små språkens ställning och kulturen i informationssamhället.

Kulturministrarna höll i juni 1997 ett särskilt möte om samarbetet inom *medieområdet* varvid man bl.a. beslutade att förbättra samarbetet på ministernivå i ett EU-perspektiv. Ett allmänt nordiskt *TV-utbyte* har under lång tid diskuterats inom ramen för det nordiska samarbetet. Det är av stort kulturellt värde att göra det möjligt för invånare i de nordiska länderna att få kontakt med varandras kultur och vardag. Ett bra sätt att åstadkomma detta är att kunna ta del av de nordiska grannländernas TV-utbud. Detta främjas bäst genom att de nationella TV-bolagen ges goda möjligheter att utvecklas i den digitala framtiden. De nordiska TV-bolagen har under 1997 inlett ett arbete för att utarbeta principerna för samarbetet och gemensamma specifikationer för distribution av digital - TV. En utgångspunkt för de nordiska insatserna inom mediaområdet är att satsningar både på nationella produktioner och nordiska samproduktioner är en av förutsättningarna för att de nordiska medierna skall behålla ställningarna i den hårdnande konkurrensen.

Under år 1997 gjorde kultur-, utbildnings- och forskningsministrarna ett gemensamt uttalande om upphovsrätt i den digitala miljön. Ministrarna framhöll i sammanhanget att det var viktigt att åstadkomma balans mellan upphovsrättshavarnas intressen och det allmännas behov av tillgång till information. Uttalandet skall ses mot bakgrund av EU-kommissionens pågående arbete med samma fråga.

Nordiska Film- och TV-fonden stöder produktion och distribution av film och TV i Norden. Fonden bygger på ett avtal mellan nio nordiska

TV-bolag, fem nationella filminstitut och ministerrådet. Under de senaste fem åren har fonden stött produktionen av drygt 200 filmer och TV-serier. Skr. 1997/98:73

Norden och EU/EES

Aktuella EU-frågor anmäls regelbundet på ministerrådets och ämbetsmannakommitténs möten. Denna uppgift har under 1997 åvilat Sverige. Hösten 1997 fördes en diskussion angående formerna för en nordisk hantering av aktuella EU-frågor. Kommissionens aviserade förslag om ett kulturrampprogram var uppe till diskussion.

EU:s mediasamarbete utgår från vissa gemensamma direktiv och stödprogram. Ministerrådet anser att det nordiska samarbetet är av yttersta vikt på medieområdet, både i förhållande till EU/EES samt andra internationella organisationer, i syfte att uppnå gemensamma lösningar på nationell och nordisk nivå. Ministerrådet vill föra en aktiv politik för att tillvarata nordiska intressen på medieområdet.

Nordiska ministerrådet har sedan 1982 genomfört ett stort antal *kulturprojekt i utlandet*. Det nordiska litteraturåret i Tyskland, *Zugvögel*, öppnades i mars 1997 i München för att sedan fortsätta till bl.a. Leipzig, Munster, Greifswald, Berlin och Schleswig-Holstein. Sammanlagt ett hundra litterära manifestationer är inplanerade under medverkande av lika många författare.

I juni 1997 genomfördes en stor kulturfestival - *Northern Encounters* - med musik som mittpunkt i Toronto, Kanada. Kring olika musikaliska inslag grupperades litteraturuppläsningar och konst- och hantverksutställningar. Festivalen engagerade deltagare från samtliga åtta länder runt Polcirkeln. Fjortonhundra konstnärer medverkade varav två tredjedelar från de nordiska länderna.

Ett nordiskt kulturutbyte med Sydafrika äger rum under perioden 1996-1999. Projektet är i huvudsak ett utbyte mellan professionella konstnärer inom samtliga konst kategorier.

Utställningen *Vision du Nord*, en utställning med nordisk konst, invigdes i februari 1998 på Musée d'Art Moderne i Paris i närvaro av Sveriges och Frankrikes kulturministrar. Projektet går ut på att visa modernismens genombrott i den nordiska konsten.

Norden och dess närområden

Det kulturella samarbetet inom närområdet bedrivs i enlighet med den kulturplan som antagits av Nordiska ministerrådet, *Kulturens tredje pelare - 47 rekommendationer för det nordiska kultursamarbetet med Baltikum och nordvästra Ryssland*. Planen utgår från ett brett kulturbegrepp och koncentreras till ett fåtal insatsområden. Ett mål är att utbytet skall vara ömsesidigt och att insatserna även skall nå till regioner där kulturutbytet är begränsat. De nordiska informationskontoren deltar i kulturförmedlande aktiviteter i sina respektive länder. Utöver de kulturaktiviteter och kulturutbyten som kontoren anordnar inom ramen för sina egna medel genomförs särskilda, större projekt. Under våren 1997 hölls exempelvis kulturfestivaler i samtliga baltiska länder. Under en dryg

månad genomfördes kulturevenemang inom litteratur, dans och teater, musik samt konst, med medverkan av både nordiska och baltiska artister. Inom ramen för det nordiska samarbetet inom museiområdet har ett projekt bedrivits i samarbete med Ryssland och Baltikum om kulturmiljövård och museiverksamhet.

3.2 Utbildning och forskning

Allmänt

Utbildning och forskning hör till de prioriterade områdena inom det nordiska samarbetet.

Det övergripande målet för sektorn är att stärka och utveckla den nordiska utbildnings- och forskningsgemenskapen. Styrande för insatserna inom sektorn har under år 1997 varit Nordiska rådets rekommendationer rörande budgeten för det aktuella året samt det norska ordförandeskapets prioriteringar för samma år.

Utbildnings- och forskningssektorn är det resursmässigt sett största nordiska samarbetsområdet. År 1997 disponerade sektorn i runda tal nära 200 miljoner danska kronor. Den övervägande delen av medlen går till generella stödordningar, nätverksaktiviteter, tidsbegränsade projekt och nordiska institutioner.

Samarbete inom Norden

Språksamarbetet, som i princip berör samtliga sektorer inom det nordiska samarbetet, gavs högsta prioritet i reformrapporten *Nordiskt samarbete i ny tid* från år 1995. En rad förslag i syfte att stärka språksamarbetet har därefter lagts fram i rapporten *Det umistelige* i juni 1996. Ministerrådet tillsatte under år 1997 en särskild arbetsgrupp med representation även för kultursektorn, med uppgift att dels utarbeta förslag till övergripande policy/riktlinjer för det framtida nordiska språksamarbetet, dels kartlägga och komma med förslag till en struktur för detta samarbete. Gruppens förslag väntas föreligga i juni 1998.

Under år 1997 påbörjade en ny institution, *Nordens Institut i Finland*, sin verksamhet. Den nya institutionen har till uppgift att i Finland sprida kännedom om övriga nordiska länders språk och kultur samt att till det övriga Norden förmedla kunskap om det finska språket och Finlands kultur.

Inom sektorn arbetar vidare en rådgivande *IT-policygrupp*. Under år 1997 gjorde kultur-, utbildnings- och forskningsministrarna, på rekommendation av gruppen, ett gemensamt uttalande om upphovsrätt i den digitala miljön. Ministrarna framhöll i sammanhanget att det var viktigt att åstadkomma balans mellan upphovsrättshavarnas intressen och det allmännas behov av tillgång till information. Uttalandet skall ses mot bakgrund av EU-kommissionens pågående arbete med samma fråga.

Grundläggande för samarbetet inom *skolområdet* är den nya handlingsplanen för perioden 1997-2000. Med utgångspunkt i

handlingsplanen igångsattes under år 1997 ett antal treåriga projekt - ett om kvalitetsutveckling och evaluering inom skolan, ett om den nya lärarrollen samt ett projekt, som är en uppföljning av en temakonferens samma år, om matematik, naturvetenskap och teknik inom nordisk undervisning. Andra viktiga insatsområden i handlingsplanen är mobilitetsprogrammet *Nordplus Jr* (för 16-19 åringar och deras lärare), *mobilitetsordningen för Västnorden* samt den fortsatta utvecklingen av *Nordiska skoldatanätet* (ODIN) i förhållande till det *Europeiska skoldatanätet* (EUN).

Under år 1997 överlämnade Nordiska rådet, i anslutning till sessionen i Helsingfors, till Nordiska ministerrådet ett antal rekommendationer rörande det nordiska skolsamarbetet. Bl.a. rekommenderade Nordiska rådet att Nordiska ministerrådet i planerna för budgetåret 1999 reserverar medel för en mobilitetsordning för grundskoleelever (7-16 år), benämnt *Nordplus mini*, för en femårsperiod (1999-2003).

Handlingsplanen för samarbete inom *folkbildning- och vuxenundervisning* avser också perioden 1997-2000. Vikt läggs vid livslångt lärande som grund för att möta framtidens krav inom utbildning och arbetsmarknad. Handlingsplanen innehåller ett antal projekt som skall synliggöra det speciella i de nordiska arbetsformerna. Följande samnordiska projekt har påbörjats: *Folkbildning och arbetsliv*, *Vidareutbildning inom vuxenpedagogik* samt *Folkbildning och folkbibliotek*. För att underlätta för folkhögskoleelever att bedriva studier vid folkhögskolor i annat nordiskt land finns särskilda *elevstipendier*.

Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning (HÖGUT) lade under året fram förslag om inriktningen av sin framtida verksamhet. Syftet har varit att anpassa HÖGUT:s övergripande uppgifter till de prioriteringar och riktlinjer som varit vägledande för det nordiska samarbetet efter år 1995. Nordiska ministerrådet har därefter fastställt nya stadgar för HÖGUT. Mobilitetsprogrammet för studenter och lärare inom den högre utbildningen i Norden (NORDPLUS) handhas av HÖGUT. Nuvarande programperiod avser tiden 1996-99. HÖGUT har för avsikt att revidera NORDPLUS i vissa avseenden.

Nordiska forskningspolitiska rådet har under år 1997 fortsatt sitt arbete med att tillskapa ett nytt sektorsövergripande forskningspolitiskt program. Forskningsansvariga ministrar har, för sin del, godkänt huvudslutsatserna i programmet som för närvarande är på remiss till de andra ministerrådssektorerna. Nordiska ministerrådets avsikt är att presentera ett ministerrådsförslag om Nordisk forskningspolitisk strategi till Nordiska rådet inför dess 50:e session i november 1998. I det sammanhanget kommer också att behandlas *Nordiska Forskarutbildningsakademien* som har hand om mobilitetsordningen inom forskningsområdet, liksom Nordiska rådets rekommendation från sessionen i Helsingfors, att Nordiska ministerrådet skall redovisa hur anslagen till vissa nordiska forskningsinstitutioner kan dras ned eller fasas ut ur den nordiska budgeten och konsekvenserna av dessa åtgärder.

Det femåriga *Miljöforskningsprogrammet* (1993-97) har avslutats under året. Arbetet med avrapportering och publicering av resultaten fortsätter

under år 1998. Vidare har programmet *Arktisk humanistisk forskning* (1993-97) samt forskningsprojektet *Nordisk identitet* (1994-97) avslutats.

När det gäller utbildnings- och forskningssektorn i dess helhet har Nordiska ministerrådet beslutat att utarbeta förslag till en samlad strategi för all verksamhet inom sektorn för en femårsperiod. Strategin, som bl.a. skall bygga på gällande handlingsplaner, avses också bli presenterat som ministerrådsförslag till Nordiska rådets 50:e session.

Norden och EU/EES

Utbildnings- och forskningsministrarna har även under år 1997 använt sina möten för samråd om EU-frågor. Bl.a. har utformningen av *EU:s femte ramprogram* diskuterats.

Två av EU:s nuvarande utbildningsprogram, *Socrates* och *Leonardo da Vinci*, som avser skola och högre utbildning respektive yrkesutbildning, avslutas med utgången av år 1999. Nordiska ministerrådet tillsatte mot den bakgrunden under år 1997 en arbetsgrupp, som skulle diskutera och utbyta erfarenheter inför nästa generations utbildningsprogram. Europeiska kommissionens arbete med att ta fram ett idédokument om de nya programmen blev emellertid försenat. Gruppen kommer därför fortsätta sitt arbete även under första delen av år 1998.

På svenskt initiativ håller nu ett *uropeiskt skoldatanät* på att upprättas. Samtliga nordiska länder medverkar i projektet.

Nordiska ministerrådets forskningsprogram *Norden och Europa* syftar främst till att stärka det nordiska samarbetet inom humaniora och samhällsvetenskap. Denna satsning, som markerar de s.k. mjuka områdena inom forskningen, har hög prioritet i Norden. Det har hittills varit svårt för såväl samhällsvetenskap som humaniora att komma med i de europeiska forskningsprogrammen.

Norden och närområdet

Nordiska ministerrådets *stipendieordning för Baltikum och Nordvästra Ryssland* har utvärderats under år 1997. Det konstateras i utvärderingsrapporten att stipendieordningen har fungerat väl. Samtidigt förelås dock vissa förändringar. Nordiska ministerrådet har uppdragit åt styrelsen för den nordiska stipendieordningen för Baltikum och nordvästra Ryssland att ge sin syn på hur rapportens förslag till förändringar kan genomföras inom den nuvarande ordningen.

Ett från början treårigt handlingsprogram *Teacher training in the Baltic States 1995-97* beräknas bli avslutat och evaluerat under år 1998. Programmet, som bygger på de baltiska ministeriernas gemensamma prioriteringar, är inriktat på utbildning för demokratiskt skolledarskap, språk- och yrkeslärarutbildning, läroplansutveckling samt användning av IT för inläring, kommunikation och distansutbildning. Nordiska ministerrådet har ställt sammanlagt nio miljoner danska kronor till programmets förfogande.

I december 1997 ägde ett nytt möte rum mellan de nordiska utbildnings- och forskningsministrarna och deras baltiska kollegor för att

diskutera ett nytt samarbetsprogram. Till grund för mötet låg en av de baltiska ministerierna utarbetad lista med gemensamma prioriteringar. Bl.a. föreslås från baltisk sida upprättande av en "common educational space in the Baltic-Nordic region", en fortsättning på det tidigare lärarutbildningsprogrammet samt insatser för elever med behov av särskilt stöd. Förslagen skall övervägas och konkretiseras under år 1998 för att kunna tas med i närområdesbudgeten för år 1999.

Det s.k. *BALTnet-programmet* har haft till syfte att bistå utbildnings- och forskningssektorn i de baltiska staterna vid uppbyggnad av modern service inom datakommunikation för universitetsområdet liknande den som NORDUnet har i de nordiska länderna. Projektet har förlängts för perioden 1997-98 för att också förse mindre högskolor, framför allt lärarutbildande institutioner, med en internationell dataförbindelse.

Andra fleråriga samarbetsprojekt är *Nya metoder inom vuxenutbildning* (1996-99) och *Ledarutbildning i ideella organisationer* (1997-99). Båda projekten riktar sig till Baltikum och nordvästra Ryssland.

Ministerrådet har för år 1997 anvisat tre miljoner danska kronor för att inleda forskningssamarbete med nordvästra Ryssland.

3.3 Miljö

De nordiska länderna har mycket gemensamt på miljöområdet. Natur- och klimatförhållanden är i internationell jämförelse relativt likartade. Samtliga nordiska länder har höga ambitioner på miljöområdet och har kommit långt i arbetet med att åtgärda många av de nationella miljöproblemen. Länderna lägger också stor vikt vid att hantera regionala och globala miljöproblem genom att delta och påverka den internationella miljöpolitiken och särskilt den europeiska miljöpolitiken genom EU.

Det nordiska samarbetet inom miljösektorn har som utgångspunkt målsättningarna i den nordiska miljöskyddsstrategin som är fastlagda till år 2000. Det innebär bl.a. att högsta möjliga ambitionsnivå skall gälla för det nordiska miljösamarbetet i förhållande till miljöarbetet inom EU. Viktiga EU/EES-frågor tas regelbundet upp på såväl ministermöten som i ämbetsmannakommitténs möten. Särskild vikt läggs vid att nordiska prioriteringar reflekteras i EU:s miljöhandlingsprogram och att miljöhänsyn inkluderas i EU:s sektorprogram, bl.a. genom ökad användning av ekonomiska styrmedel.

Det tvärssektoriella samarbetet har inbegripit sektorerna för jord- och skogsbruk, fiske, finans och ekonomi, konsumentfrågor och energi. Gemensamma nordiska strategier har utarbetats för samarbetet med jord- och skogsbrukssektorn samt med fiskesektorn. Samarbetet med energisektorn har varit inriktad på de klimatrelaterade energifrågorna. Med konsumentsektorn har samarbetet bl.a. inriktats på frågor om miljömärkning och en produktorienterad miljöstrategi i ett konsumentperspektiv.

Miljösektorns budget uppgick totalt till 37,5 miljoner danska kronor varav ca 14 miljoner danska kronor avser verksamheter i närområdet inkl.

Arktis, bl.a. 10 danska miljoner kronor till *NEFCO* (*Nordiska miljöfinansieringsbolaget*). Skr. 1997/98:73

Den särskilda miljölåneordningen (MIL) inom ramen för Nordiska Investeringsbankens (NIB) verksamhet har blivit operativ och de första kreditbesluten som togs under 1997 avsåg dels Vodokanal i Ryssland, dels låneramar till Lettland och Litauen. I Vodokanal-projektet, som är en av de största enskilda föroreningskällorna till Östersjön, samverkar NIB med andra internationella finansinstitut.

För verksamheten inom *NEFCO* med särskilda investeringsbidrag, den s.k. mjukgöringsfaciliteten, har miljöministrarna beslutat att en utvärdering skall göras inför beslutet om en eventuell fortsättning efter det att den treåriga försöksperioden går ut under 1998. En utvärderingsrapport lämnades av en oberoende utredare i januari 1998.

Miljösektorns projektverksamhet har i huvudsak bedrivits dels i fem fasta arbetsgrupper, dels i ett antal tvärsektoriella grupperingar. Projektverksamheten under de fasta arbetsgrupperna omfattar hav- och luftfrågor, miljöövervakning och data, natur och friluftsliv, kemikalier samt renare teknologi. Den har till betydande del varit inriktad på att ta fram förhandlingsunderlag och förbereda nordiska initiativ i det vidare europeiska och internationella förhandlingsarbetet.

På *havs- och luftvårdsområdet* har arbetet bl.a. syftat till att ta fram kunskapssunderlag till förhandlingarna i de internationella konventionerna och EU. Hög prioritet har getts åt arbetet att bereda förhandlingsunderlag till EU:s försurningsstrategi, liksom till pågående protokollsförhandlingar om kväve, ammoniak, flyktiga organiska ämnen och om långlivade organiska miljögifter inom ramen för luftföroreningskonventionen. För de nordiska länderna är det viktigt att protokollen blir effektbaserade, vilket innebär att såväl underlaget som förhandlingsarbetet är komplicerat och att gemensamma nordiska ansträngningar behövs för att utarbeta relevanta underlag. På havssidan har arbetet inriktats på att utveckla strategier för kostnadseffektiva åtgärder för att begränsa utsläpp och spridning av näringsalter (s.k. POPs) och tungmetaller.

Inom arbetsgruppen för *miljöövervakning och miljödata* har arbetet resulterat i en miljötillståndsrapport om biodiversitet, *Biodiversity 2000*. Den kommer att ges ut år 2000 och skall översättas till flera nordiska språk. I arbetet deltar också representanter för närområdena. Ett nordiskt naturövervakningsprogram har också tagits fram och även överfört till Baltikum och nordvästra Ryssland för genomförande i närområdena under åren 1997-2000. Arbetet med miljöindikatorer avrapporterades i form av en första officiell rapport baserad på ett urval av gemensamt utvecklade miljöindikatorer. Arbetet har fortsatt i samarbete med EU:s miljöbyrå och OECD.

Arbetet inom *natur- och friluftsområdet* omfattar biologisk mångfald, landskapsskydd, kulturmiljöer och friluftsliv. Naturvårdsfrågor utgör en viktig del av miljösektorns samarbete med andra sektorer och för miljöarbetet i Arktis och närområdena. Under 1997 påbörjades uppföljningen av den nordiska handlingsplanen för kulturmiljöer i landskapet, som bl.a. syftar till att skapa en nordisk plattform och

förbättra förutsättningarna att påverka EU:s arbete med att reformera jordbrukspolitiken och till att ta initiativ till en integrerad planering för kustområden. För uppföljning av biodiversitetskonventionen har tillståndet för hotade arter och deras livsmiljöer inventerats och förslag till åtgärder för att skydda dessa tagits fram.

På *kemikaliesidan* har arbetet inriktats mot att utarbeta faro- och riskbedömningar för utvalda kemikalier som underlag för de nordiska ländernas agerande inom det internationella kemikaliearbetet i EU/EES, OECD och FN. Beslut togs under 1997 om att finansiera en nordisk expert för att medverka inom FN:s miljöprogram (UNEP) sekretariat i Genève i det globala förhandlingsarbetet om minskad användning av POPs.

Som ett led i det nordiska arbetet att förstärka de globala ansträngningarna för att minska spridningen av POPs har den integrerade miljöövervakningen av kustzoner i Norden särskilt inriktats mot miljögifter i Nordatlanten. Under 1997 har ett program färdigställts för nordisk naturövervakning av landmiljö som är av betydelse för EU:s program *Natura 2000* och är ett underlag till ministerrådets nästa miljötilståndsrapport över biologisk mångfald i Norden. Ett arbete har också igångsatts för att ta fram ett program för nordisk naturövervakning i akvatisk miljö.

Inom området *renare teknologi* har arbetet varit inriktat på att främja hållbara produktions- och konsumtionsmönster och på att ta fram underlag till utformning av EU:s regelverk avseende renare teknologi. Ett särskilt projekt om produktorienterad miljöstrategi har påbörjats i syfte att främja utveckling, produktion och konsumtion av produkter med mindre total miljöbelastning under hela livscykeln.

3.4 Ekonomi och näring

3.4.1 Energi

Allmänt

Utvecklingen inom energiområdet i de nordiska länderna och internationellt har medfört ett ökat behov av nordiskt samarbete om energifrågor. Det gäller särskilt frågor om möjligheterna att utveckla en bärkraftig energiförsörjning omkring Östersjön och ett samarbete om Östersjöfrågor, förhållandet till klimatfrågan och frågor om den nordiska elmarknaden och samspelet med den inre marknaden i EU/EES. Målsättningen är att främja en effektiv, konkurrenskraftig och miljövänlig energiförsörjning i Norden och dess närområde. Samarbetet drivs till största delen i projektform i arbetsgrupper.

Bärkraftig energiförsörjning omkring Östersjön - samarbete med Nordens närområde

Statsministrarna i de nordiska länderna antog i juni 1997 en gemensam deklARATION om en bärkraftig energiförsörjning omkring Östersjön, i vilken de uppdrog åt energiministrarna att närmare kartlägga möjligheter och åtgärder som kan vidtas för att främja utvecklingen på området.

Arbetet med att följa upp statsministerdeklARATIONEN pågår inom ministerrådet. En utgångspunkt för uppföljningen är det arbete som under senare år genomförts inom ramen för det nordiska energisamarbetet. Det gäller bl.a. den perspektivstudie av energimarknaden runt Östersjön som ministerrådet genomför som uppföljning av sin energipolitiska redogörelse i september 1996 och Nordiska rådets rekommendation 34/1995. Denna studie syftar till att skissera status och framtidsperspektiv för energiförsörjningen i Östersjöregionen med utgångspunkt i en utveckling mot ett tätare energisamarbete mellan Norden och de baltiska staterna samt Östeuropa. Även det arbete som pågår med att utveckla en *Agenda 21 för Östersjöområdet* kommer att beaktas i uppföljningen. Förslagen i den rapport om en *Baltic Ring* som redovisats vid statsministrarnas i Östersjöländernas möte i Riga kommer att föras vidare.

Energiministrarna kommer under första kvartalet 1998 att slutredovisa uppdraget. En delrapport överlämnades i november 1997. Slutredovisningen kan väntas peka på angelägna arbetsuppgifter inom det nordiska samarbetet. Det kan beräknas att flera projekt under våren 1998 kommer att initieras inom ramen för ministerrådets arbete för att följa upp de förslag som kommer att föras fram i redovisningen till statsministrarna.

Nordiska ämbetsmannakommittén för energi har under år 1997 tagit initiativ till möten på tjänstemannanivå med de baltiska staterna. Dessa har visat stort intresse för att ta del av de nordiska ländernas erfarenheter av energisamarbete. Formerna för konkret samarbete kommer att diskuteras vidare bl.a. mot bakgrund av uppföljningen av de nordiska statsministrarnas deklARATION sommaren 1997.

Inom det nordiska energisamarbetet genomförs för närvarande ett nordiskt program för utbildning av energiexperter i Baltikum. Syftet med programmet är att föra in ekonomiskt tänkande i planering, etablering och drift av energianläggningar. Ett liknande program riktat till nordvästra Ryssland bereds för närvarande inom det nordiska energisamarbetet.

Energirelaterade klimatfrågor

Sedan år 1993 har klimatfrågan varit en del av det nordiska energipolitiska samarbetet. Ministerrådet har lagt särskild vikt vid frågor med anknytning till klimatkonventionen. Arbetet har i första hand inriktats på studier av kostnader för åtgärder och förutsättningar för gemensamt genomförande mellan de nordiska länderna och Nordens närområde. Gemensamt genomförande innebär att kostnader för åtgärder mot klimatförändringar kan sänkas väsentligt genom att ett land ansvarar för och tillgodoräknas effekter av åtgärder i ett annat land med högre kostnader för sådana åtgärder.

Ett samarbete om klimatfrågor har sedan år 1997 utvecklats med miljösidan i en gemensam styrgrupp under ministerrådet. En internationell konferens om gemensamt genomförande och handel med

utsläppsrättigheter arrangerades våren 1997 inför klimatmötet i Kyoto. Det är angeläget att detta arbete förs vidare, och att klimatpolitiska frågor angående t.ex. utformningen och fördelningen av och kostnaderna för reduktionsmål, utformningen av gemensamma åtgärder och styrmedel m.m. studeras i ett nordiskt perspektiv. Hur förändrade förutsättningar för energimarknadernas funktion påverkar möjligheterna att uppfylla åtaganden enligt Kyotoprotokollet kan vara en viktig fråga för fördjupad analys. Inriktningen av arbetet bör styras av de nordiska ländernas behov och intressen inför de fortsatta klimatförhandlingarna

Visionen om en hållbar energiförsörjning runt Östersjön gör det angeläget att arbetet med klimatfrågor inbegriper studier av åtgärder och kostnadseffekter för länderna i hela regionen.

Inriktningen av det fortsatta arbetet under styrgruppen är alltså beroende av resultatet av de klimatpolitiska överläggningarna i Kyoto i december 1997. Ytterligare nordiska samarbetsprojekt bör bedrivas utifrån denna utgångspunkt. Ett nordiskt seminarium arrangerades i slutet av februari 1998 i samband med Nordiska rådets temakonferens i Göteborg. En samlad arbetsplan för det fortsatta miljörelaterade energisamarbetet kommer härefter att utarbetas.

De förslag som kommer att föras fram i energiministrarnas rapport förutses bl.a. beröra miljö- och klimatfrågor, och att därmed ytterligare bidra till samarbetet på detta område.

Nordiska rådets rekommendation 6/1997 om miljöräkenskaper, energi samt miljöskatter skall utredas och i samband därmed bör en studie genomföras angående det nordiska elsamarbetet och elproduktionens påverkan på miljön.

Gasmarknadsfrågor

Finländska, danska och svenska energi- och naturgasföretag genomför inom ramen för *EU:s transeuropeiska nätverk (TEN)* en studie av möjligheterna att koppla samman de nordiska gasnäten. Studien kommer att vara färdig under våren 1998.

Ministerrådet har genomfört en kartläggning inom gasområdet med syfte att utreda naturgasens möjligheter att medverka till reducerande miljöutsläpp i Norden. Enligt utredningen skulle en naturgasintroduktion, tillsammans med kompletterande åtgärder inom området för förnybar elproduktion, energieffektivisering och energibeskattnings, avsevärt underlätta de nordiska ländernas ansträngningar att nå de internationella klimatpolitiska utsläppsmålen. Frågan om ett utbyggt naturgasnät i Norden och närområdet är en huvuddel i statsministrarnas uppdrag till energiministrarna och kommer att följas upp under 1998.

Elmarknadsfrågor

Energiministrarna har kontinuerligt följt utvecklingen på elmarknaden och kom vid sitt möte i juni 1995 överens om vissa principer för det nordiska elsamarbetet. Principerna behandlar bl.a. myndigheternas uppgifter i förhållande till marknadens funktion. Det förutsätts att handeln skall utvecklas med hänsyn till ömsesidighet och de skillnader som finns vad gäller elsektorns organisation i länderna. Principerna syftar till att skapa förutsättningar för länderna att tillvarata de ömsesidiga ekonomiska, energimässiga och miljömässiga fördelar som den nordiska elhandeln innebär.

Samarbetet när det gäller energibeskattnings förs vidare i uppföljningen av statsministerdeklarationen.

Vid statsministrarnas möte inom ramen för Östersjörådet i januari 1998 presenterade elföretagen i Östersjöländerna rapporten om *Baltic Ring*. I rapporten föreslås ett antal initiativ i syfte att förverkliga visionen om ett integrerat elnät kring Östersjön, både när det gäller harmonisering av legala regelverk och konkreta investeringar i infrastrukturen.

På energiministermötet i augusti 1997 konstaterades att utvecklingen på den nordiska elmarknaden sker i enlighet med de principer som angavs vid 1995 års möte. Den nordiska elhandeln påverkas av bl.a. skillnader i energibeskattnings mellan länderna. En kartläggning av energibeskattnings har genomförts. I kartläggningen har ingått att undersöka möjligheterna till en samordning av skatterna. Kartläggningen visar att en samordning av energibeskattnings kan medverka till miljöförbättringar genom att den nordiska elmarknaden fungerar bättre, men att en harmonisering måste vara internationell för att bli effektiv från miljösynpunkt. Analysen visar också att området är mycket komplext och att det påverkas av energipolitiska, miljöpolitiska, näringspolitiska och statsfinansiella faktorer. Frågan om samordnade beskattningsregler är också av stor betydelse i perspektivet av en ökad integration av elmarknaden kring Östersjön.

Energiministrarna önskar att främja internationellt samarbete om användningen av ekonomiska styrmedel. Som ett led i detta arbete har ett internationellt seminarium om beskattning på energiområdet arrangerats under år 1997.

Energieffektivisering

Insatser för energieffektivisering utgör ett centralt inslag i de nordiska ländernas energipolitik och är ett viktigt område i det nordiska energipolitiska samarbetet. En strävan i det nordiska samarbetet är att det skall ha nära anknytning till det arbete som pågår inom EU om bl.a. energimärkning och effektiviseringsstandard.

Finland, Norge och Sverige har genomfört omregleringar av elmarknaderna. Ministerrådet har tagit initiativ till en utredning som syftar till att säkerställa att användningen av energi effektiviseras också i den nya marknadssituationen. Utredningen färdigställdes under år 1997.

Utredningen tar inte ställning till om en omreglerad elmarknad är mer ändamålsenlig än andra sätt att organisera elmarknaden. Enligt utredningen bör myndigheternas strategier för att säkra

energieffektivisering ändras som en följd av den nya marknadssituationen och den nya rollfördelningen på elmarknaden. Med utgångspunkt i historiska och faktiska förhållanden i de enskilda länderna bör myndigheternas insatser, organisation och finansiering utformas så att det i kombination med mer marknadsdriven energieffektivisering bidrar till ett från samhällssynpunkt gott utnyttjande av energiresurserna. Myndigheterna bör verka för insatser som inte står i konflikt med målsättningarna bakom omregleringen av elmarknaden och etableringen av en gemensam nordisk elmarknad.

Energiforskning

Det nuvarande *nordiska energiforskningsprogrammet* (NEFP) inleddes år 1995 och avslutas år 1998. Målet har varit att inom centrala forskningsområden stärka grundkompetensen vid universitet, högskolor och andra forskningsinstitutioner samt skapa fungerande forskarnätverk mellan länderna. NEFP kompletterar de nordiska ländernas nationella energiforskningsprogram och skall bidra till att stärka de nordiska ländernas internationella konkurrenskraft.

En utvärdering av det nuvarande programmet har genomförts under år 1997. Utvärderingen visar att det nordiska energiforskningsprogrammet kompletterar och ersätter verksamhet som utförs nationellt. Programmet stärker dessutom den nordiska identiteten och samhörigheten och ökar den nordiska konkurrenskraften inom området.

Planering av nästa energiforskningsprogram för perioden 1999-2002 har påbörjats och energiministrarna kommer att behandla ett kontrakt vid sitt möte sommaren 1998. Programmets mål bör fortsatt vara att stärka grundkompetensen vid universitet, högskolor och andra forskningsinstitutioner inom energiforskningsområden som är av centralt gemensamt nordiskt intresse, samt att skapa fungerande forskarnätverk mellan länderna och öka den nordiska konkurrenskraften. Programarbetet bör liksom hittills prioritera forskningssamarbeten som kan bidra till en kostnadseffektiv minskning av energiförbrukningen och utvecklingen av förnybara och miljövänliga energikällor. Programmet bör också inriktas mot ett ökat forskningssamarbete i hela Östersjöområdet.

EU/EES-frågor

Aktuella energifrågor inom EU/EES utgör numera en stående punkt på dagordningen vid nordiska möten på minister- och ämbetsmannanivå. Det gäller förutom frågor om energimarknaderna och energipolitiken även frågor om den inre marknaden och miljöfrågor som är betydelsefulla för energiområdet. *ALTERNET* är ett flerårigt program för att främja användningen av förnybara energislag. *SAVE* är ett flerårigt främjande av effektiv energianvändning m.m.

En uppföljning av de europeiska programmen på nordisk nivå skall ske. I första hand kommer *SAVE*- och *ALTERNET*-programmen att bedömas ur en nordisk synvinkel. Det första seminariet om *SAVE*-programmet hålls våren 1998.

3.4.2 Näringspolitiskt samarbete

Skr. 1997/98:73

Det övergripande målet för det nordiska näringspolitiska samarbetet är att bidra till att främja näringslivets konkurrenskraft och därigenom skapa goda villkor för sysselsättning och tillväxt.

Samarbetet koncentreras till aktuella näringspolitiska problemställningar i de nordiska länderna, främst på områden där nordiskt samarbete ger ett nordiskt nyttovärde utöver övriga nationella insatser.

En stor del av det nordiska näringspolitiska samarbetet är inriktat på att utreda gemensamma problem och utbyta erfarenheter och synpunkter om aktuella näringspolitiska frågor av gemensamt intresse.

De nordiska näringsministrarna fattade i augusti 1997 beslut om att godkänna en ändrad strategi för Nordiska industrifonden. Samtidigt godkändes mandat för en utredning om gemensamt nordiskt innovationssamarbete till gagn för näringslivet. Utredningsarbetet, som ska avslutas till i början av september, står fritt i förhållande till existerande institutioner.

Den gemensamma institutionen inom provnings- och kontrollområdet NORDTEST har under året ingått kontrakt med Nordiska ministerrådet om verksamheten för åren 1998-2000. En utvärdering av verksamheten kommer att äga rum under år 1998.

Allmänt nordiskt näringspolitiskt samarbete äger rum bl.a. på IT-området. Varje lands inriktning på det näringspolitiska området går igenom.

I februari 1998 hölls ett seminarium om samverkan för regional utveckling, ett resultat av en rapport om bättre samordning av politikområdena näringspolitik, regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik. Den sektors-övergripande rapporten hade tagits fram på svenskt initiativ.

Näringssektorns närområdesaktiviteter inriktas i stor utsträckning på projektet *Nordpraktik*, som ger unga representanter för företag från när-områdena möjlighet att praktisera på företag i Norden. Under år 1998 startar projektet *Östjobb*, med samma uppläggning som *Nordpraktik* men med betydligt färre deltagare och inriktat på nordiska medborgare som önskar praktisera på företag i närområdena.

Allmänt informationsutbyte om aktuella EU/EES-frågor står regelmässigt på dagordningen vid möten på det näringspolitiska området.

3.4.3 Regionalpolitik

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet baseras på ett program för perioden 1995-1999. Under 1997 har tyngdpunkten i arbetet legat på gränsregionalt samarbete, forsknings- och utredningsarbete, kunskaps- och erfarenhetsutbyte, och på sektorssamarbete, främst med jordbrukssektorn.

De åtta programmen för mellanregionalt samarbete (*INTERREG*) - Öresundsregionen (Sverige-Danmark), Ett gränslöst samarbete, Inre Skandinavien, Nordens Gröna Bälte (Sverige-Norge), Skärgårdssamarbetet (Sverige-Finland), Kvarnen/Mitt-skandia, Nordkalotten (Sverige-Finland-Norge) och Barents (Sverige-Norge-

Finland-Ryssland) - som sammantagna omfattar 1,07 miljarder kronor av offentliga medel, varav hälften kommer från EU:s strukturfonder, har fullt ut kommit igång under året.

Målet för INTERREG-programmen är att komplettera nationella åtgärder för att bidra till utveckling i dessa regioner, av vilka flertalet är perifert belägna med gles befolkning, små lokala marknader, långa avstånd och besvärligt klimat. Dessutom syftar programmen till att minska problem och utnyttja möjligheter som följer av att nationalgränser delar regionerna. Omkring hälften av Nordiska ministerrådets medel till gränsregionerna, dvs. ca nio miljoner danska kronor per år, går till medfinansiering av programmen.

I de nordvästra delarna av Norden har samarbetet också intensifierats, först och främst genom etableringen av *Nordiskt atlantsamarbete* (NORA), som förutom Island, Grönland och Färöarna omfattar kustdelen av Norge. Detta samarbete är främst inriktat på att stärka näringslivsutvecklingen i området genom att utreda och initiera projekt i samarbete mellan två eller flera av parterna.

Nordiska ministerrådet bidrar till finansieringen av programmen och initierar kunskapsutbygge och erfarenhetsöverföring.

Inom forsknings- och utredningsområdet har samarbetet koncentrerats kring uppbyggnaden av det ombildade institutet *Nordiskt center för regional utveckling* (NORDREGIO).

Det regionalpolitiska samarbetet är definitionsmässigt sektorsövergripande. Ett särskilt treårigt program har bedrivits i samarbete med jordbrukssektorn. Syftet med programmet är att dels bidra till utvecklingen i perifera lantbruksregioner i Norden, dels initiera bättre samordning mellan sektorerna på olika nivåer. Det skall utvärderas under 1998.

EU- och EES-frågor har varit ett stående tema på ämbetsmannakommitténs möten. En dominerande fråga under 1997 har varit utformningen av regelverket för nästa strukturfondsperiod och frågor av gemensamt nordiskt intresse i detta sammanhang.

3.4.4 Jord- och skogsbruk; fiske

Jord- och skogsbruk

Verksamheten inom området jord- och skogsbruk har också under år 1997 bedrivits inom ramen för det handlingsprogram för jord- och skogsbrukssamarbete 1996-2000, som antogs år 1995. Huvudinriktningen av det nordiska samarbetet inom jord- och skogsbrukssektorn omfattar samarbete kring frågor av centralt intresse för Norden, samarbete inom Nordens närområden och samarbete för att stödja de nordiska ländernas deltagande i internationella organ.

I handlingsprogrammet lyfts fyra insatsområden fram, vilka huvudsakligen hänför sig till de två första av de ovan nämnda riktlinjerna. Insatsområdena är kvalitetsproduktion i jordbruket med speciell inriktning på miljö, förvaltning av genetiska resurser, utveckling av jord- och skogsbruksberoende regioner samt uthålligt skogsbruk.

Det tvärsektoriella samarbetet med såväl miljösektorn som regionalpolitiska sektorn har stärkts och fördjupats genom ett antal samarbetsprojekt. Utöver de viktigare politiska åtgärder som här redovisas pågår en stor mängd projekt och arbeten inom insatsområdena för att uppnå de mål som satts för varje område i handlingsprogrammet.

Nordiska ministerrådet (jord- och skogsbruksministrarna) lade inför Nordiska rådets 49:e session i Helsingfors fram ett förslag till nordisk handlingsplan för uppföljning av det europeiska toppmötet om livsmedelssäkerhet. Handlingsplanen antogs av rådet. Denna innebär att det tvärsektoriella samarbetet med miljö-, livsmedels-, konsument- och fiskerisektorerna skall utvecklas som en uppföljning av handlingsplanen om livsmedelssäkerhet. Samrådskommittén för närområdesfrågor skall ges i uppdrag att öka nordisk koordinering, att utreda vilken roll den kan spela på livsmedelssäkerhetsområdet i närområdena samt att förbereda ett projekt om organisationsdemokrati och dess betydelse för landsbygden.

Vad gäller samarbetet inom närområdet har insatsområdena avgränsats till tre prioriterade områden, nämligen förvaltning av genetiska resurser, utbildning på alla nivåer och forskning samt miljöaspekter knutna till jord- och skogsbrukssektorn.

Samarbetet kring genetiska resurser har bedrivits inom ramen för *Nordiska Genbankens* verksamhet. Genbankens arbete i närområdet har hittills bidragit till att dessa länder kunnat ta sitt ansvar att följa biodiversitetskonventionen i en svår ekonomisk situation. Beslut om ytterligare medel till Genbanken för att förstärka dess verksamhet har fattats under år 1997.

Vavilov-institutet i S:t Petersburg hyser unika samlingar av växtgenetiskt material. I en första fas leder Nordiska Genbanken en internationell expertgrupp för att utreda hur Vavilov-institutet skall omstruktureras för att i fortsättningen kunna fungera effektivt inom snävare ekonomiska ramar. Den första fasen förväntas utvisa huruvida en långsiktig, rysk finansiering kan garanteras, vilket är en förutsättning för att vidare nordiskt stöd skall vara meningsfullt.

Arbetet inom *Nordiska Genbanken för husdjur* (NGH) utvidgas genom beslut att för år 1998 tillskjuta nationella medel till NGH förutom de medel som anslås från ministerrådet. Arbetet skall bedrivas inom fem olika prioriterade områden, bl.a. med inriktning på att utveckla samarbetet med Baltikum.

Nordiska ministerrådet har beslutat att närmare följa upp antibiotika- och salmonellafrågorna och att utbyta information om situationen i respektive nordiskt land och att sträva efter likartade ambitionsnivåer inom de nordiska länderna. En särskild arbetsgrupp skall tillsättas för dessa frågor.

De nordiska skogsministrarna antog i juli 1996 riktlinjer för ett intensifierat nordiskt samarbete i den *mellanstatliga skogspanel* (IPF) som år 1995 upprättades av FN:s kommission för hållbar utveckling.

De nordiska länderna har i IPF arbetat efter dessa riktlinjer, bl.a. genom att arrangera olika aktiviteter som stöd till skogspanelens arbete och med att rapportera om nordiska erfarenheter på skogsområdet. IPF:s arbete

avslutades våren 1997. Detta nordiska samarbete fortsätter i det nya *FN-forum om skog* (IFF) som skall lämna sin slutrapport till år 2000.

För att fördjupa det nordiska samarbetet på skogsområdet beslutade de nordiska skogsministrarna vid sitt möte i juni 1997 att vidga mandatet för den nordiska kontaktgruppen för internationell skogspolitik till att omfatta även frågor i relation till WTO, en samlad uppföljning av världstoppmötet om skogen och EU:s skogsstrategier.

Fiske

Verksamheten inom fiskeområdet under år 1997 har bedrivits inom ramen för det samarbetsprogram för det nordiska fiskerisamarbetet 1997 - 2000 som antogs av fiskeriministrarna i augusti 1996. De överordnade riktlinjer som utgör grunden för det nordiska fiskerisamarbetet är att bidra till utvecklingen av de nordiska ländernas fiskerinäring, att skydda de nordiska ländernas ekosystem och att bidra till ett balanserat uttag av havets levande resurser.

I handlingsprogrammet lyfts fram tre större insatsområden som ger en närmare inriktning för det nordiska fiskerisamarbetet - förvaltningssamarbete, organisations- och sektorssamarbete samt forsknings- och utvecklingssamarbete. Ett flertal nordiska forskningsprojekt har bedömts särskilt angelägna ur ett svenskt perspektiv, bl.a. miljömärkning av fisk, utveckling av förvaltningen av torskfisket i Östersjön, forskningsprojekt som syftar till kvalitetsförbättringar, m.m. Av intresse är även den studie om framtidens marknadsförutsättningar för det nordiska fiskerisamarbetet som har påbörjats under året. Vidare kan nämnas den internationella konsensuskonferensen om EU:s femte ramprogram som genomfördes med stöd av EU i Köpenhamn under hösten 1997. Konferensen syftade till att ge förslag till forskningsverksamhet med inriktning på hållbar fiskeproduktion för EU:s konsumenter.

Ett nära tvärsektorielt samarbete med miljösektorn sker inom ramen för den nordiska miljö- och fiskestrategin som godkändes år 1995. Under året har avsatts mindre resurser än tidigare, vilket har resulterat i ett mer begränsat antal forskningsprojekt, bl.a. marin biologisk mångfald samt stöd till det nordiska seminariet om tvång och legitimitet i fiskeriförvaltningen som hölls i Göteborg i juni 1997.

Vid den ministerkonferens med miljö- och fiskeministrar, som genomfördes inom ramen för Nordsjösamarbetet våren 1997, behandlades frågan om ett förbättrat internationellt samarbete inom miljö- och fiskesektorerna. I den politiska deklARATION som antogs, Bergendeklarationen, behandlas hur försiktighetsprincipen bör tillämpas i fiskeripolitiken i syfte att skapa ett mer långsiktigt och ekonomiskt hållbart fiske. Det nordiska samarbetet kommer att spela en roll i samband med uppföljningen av deklARATIONEN till den femte Nordsjökonferensen som skall hållas omkring år 2000.

Det nordiska samarbetet inom bygg- och bostadsområdet har de senaste åren varit utsatt för ett stort förändringstryck och det finns en osäkerhet om samarbetets framtid. Under den föregående programperioden 1992–1996 genomfördes upprepade minskningar av de ekonomiska ramarna för samarbetet. Handlingsplanen kunde därför endast delvis genomföras. Minskningarna träffade främst det byggtekniska och forskningspolitiska samarbete som bedrevs inom ministerrådets ram. Detta samarbete har nu i huvudsak avvecklats. Samarbetet har koncentrerats till politiskt prioriterade projekt – främst sådana som ministrarna själva har initierat.

Under år 1997 lade bostadsministrarna fram en ny handlingsplan avsedd att gälla programperioden 1998–2001. I denna prioriterades tre områden: *det bostadssociala området, en bärkraftigt utveckling i byggande och boende och insatser för närområdet.*

Resursbehovet under fyraårsperioden beräknades av bostadsministrarna till totalt sju miljoner danska kronor utöver nationella medel.

Nordiska rådet har ännu inte tagit ställning till handlingsplanen. Till följd härav anvisades inte heller några medel för år 1998. Frågan om godkännande av handlingsplanen har samtidigt hänskjutits till Nordiska rådets presidium och Nordenutskottet. Nordenutskottet beslöt för sin del i januari 1998 att inte ta ställning till planen eller till frågan om sektorns plats i det fortsatta nordiska samarbetet.

Under år 1997 avslutades ett antal av de projekt som påbörjats under den föregående programperioden. Inom byggområdet färdigställdes en rapport om ekologiskt nybyggande, stadsförnyelse och bostadsförbättring. En analys av utvecklingen av byggkostnaderna lades fram. I Baltikum genomfördes en praktisk utbildning i trähussanering.

Inom det bostadspolitiska området fullföljdes en monografi över de rättsregler som reglerar de olika upplåtelseformerna i de nordiska länderna. Seminarier anordnades om detta ämne och om byggjuridik. Fortsatt arbete bedrevs på en monografi över erfarenheterna av den nordiska bostadspolitiken och dess instrument, avsedd att användas bl.a. i olika internationella sammanhang.

Vid det nordiska bostadsministermötet i juni 1997 redovisades en av ministrarna tidigare beslutad studie av drivkrafterna bakom bostadssegregationen i Norden. Bostadsministrarna beslöt att driva projektet vidare genom en andra etapp som skall redovisa goda erfarenheter från kommunernas arbete med att öka integrationen i utsatta bostadsområden. Ministrarna beslöt också att påbörja ett projekt om framtidens äldreboende. Avsikten är att lyfta fram och nyttiggöra de olika ländernas erfarenheter av skilda sätt att anordna de äldres boende, sett såväl till vilka kvaliteter som kommer de boende till del som till de boendes och samhällets kostnader för olika bostadsalternativ. Båda projekten drivs med tidigare avsatta medel och kommer att pågå under hela år 1998.

En konsekvens av de redovisade oklarheterna om det fortsatta samarbetet är att bygg- och bostadssamarbetet inom Nordiska ministerrådets ram under år 1998 i mycket begränsad omfattning kommer att kunna ägnas åt omvärldsrelaterade frågor och problem.

Huvuduppgiften blir att verka för att en samsyn uppnås mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet i frågan om bygg- och bostadssamarbetets framtid. Den utåtriktade verksamheten kommer under år 1998 att inriktas på att följa och slutföra de påbörjade eller beslutade samarbetsprojekt för vilka finansiering redan finns säkrad över tidigare års budget.

Därutöver kommer samarbetet inom ministerrådets ram att i huvudsak begränsas till ett direkt utbyte av erfarenheter och reformuppslag genom seminarier som anordnas av de fem berörda ministerierna. I mån av resurser kommer inom denna ram att tas upp frågor om en bärkraftig och ekologiskt hållbar utveckling i bygg- och bostadssektorn. Även möjligheterna att samverka med andra sektorer om kommande nordiska projekt i närområdet kommer att undersökas.

3.4.6 Transport, infrastruktur och trafiksäkerhet; IT-frågor

Samarbetet inom sektorn har under arbetsåret i allt väsentligt fortsatt planenligt. En arbetsgrupp tillsatt av de nordiska transport- och trafikministrarna lade i april 1997 fram en rapport - *Nordisk infrastruktur* - om den nordiska transportinfrastrukturen och dess särskilda förutsättningar. I rapporten beskrivs och analyseras de viktigaste transportkorridorerna för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och -översiktligt - luftfart, inom och mellan de nordiska länderna samt till de nordiska närområdena. Nya prioriteringar presenteras i rapporten, baserade på nationella planer för investeringar i infrastrukturen samt EU:s planer och riktlinjer för det transeuropeiska transportnätverket. Transport- och trafikministrarna beslöt att översända rapporten till Nordiska rådet till orientering och för eventuella kommentarer. Rapporten presenterades vidare på den tredje ministerkonferensen om pan-europeiska transportkorridorer i Helsingfors i juni 1997.

Transport- och trafikministrarna beslöt hösten 1997 att starta en kartläggning av en eventuell nordisk samverkan vad gäller informationsteknikfrågor inom transportområdet.

Under slutet av 1995 bildades en särskild tidsbegränsad miljögrupp under Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT). Under 1997 har informationsutbyte skett med de nordiska länderna. Ett seminarium har hållits i Oslo i juni 1997 om transportrelaterade miljöproblem i tätorter. Gruppen har engagerat Transportøkonomisk institutt i Norge för att kartlägga möjligheter för en samnordisk transport och miljöstatistik. Miljögruppens verksamhet kommer att utvärderas under 1998.

Styrgruppen för nordisk trafiksäkerhet avvecklades i slutet av 1996. Under NÄT bildades en ad hoc-grupp för trafiksäkerhetsfrågor, som efterträtt styrgruppen. Inom ramen för detta arbete har man utbytt information och erfarenheter och diskuterat olika problemställningar rörande trafiksäkerhetsarbetet. Gruppen har planerat de *Nordiska Trafiksäkerhetsdagar* som genomförs år 1998. Arrangemanget äger rum i Köpenhamn under mars månad och kommer att behandla hastighetsfrågor utifrån olika synvinklar.

En översyn av överenskommelsen mellan Sverige, Finland, Norge och Danmark om ömsesidigt godkännande av körkort och registrering av fordon initierades i början av 1996. Översynen av överenskommelsen har pågått under 1997. Härvid har också Island inträtt i arbetet och besked väntas från Färöarna och Grönland. Arbetet beräknas bli klart under 1998.

Vad gäller närområdessamarbetet har seminarier för introduktion av trafiksäkerhetshandbok på ryska genomförts i mars 1997 i Kaunas, Litauen, med deltagare från de tre baltiska länderna och i oktober 1997 i Pavlovsk, Ryssland, med deltagare från Nordens ryska närområden.

Som en uppföljning av ett initiativ under Norges ordförandeskap planeras ett *nordiskt IT-ministermöte* på svensk inbjudan. Syftet är bl.a. att brett belysa Nordens möjligheter att ta vara på de konkurrens fördelar som våra redan långt framskjutna positioner på IT-området kan erbjuda.

3.4.7 Ekonomi och finanspolitik

Samarbete inom Norden

De nordiska ekonomi-finansministrarna har ett starkt intresse av en kontinuerlig dialog om viktiga ekonomisk-politiska frågor. Detta rör såväl den ekonomiska politiken i respektive land som den internationella utvecklingen i stort.

Samarbetet har under 1997 inkluderat nordiska finansministermöten, Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomin och finanspolitik (ÄK-Finans), Nordiska finansutskottet, Nordiska baltikumutskottet, Nordiska konjunkturgruppen, Nordiska budgetchefsmöten och den nordiska ämbetsmannagruppen för skattefrågor. Vidare kan nämnas arbetsgruppen för miljöekonomiska frågor som är ett samarbete mellan ÄK-Finans och ämbetsmannakommittén för miljövårdsfrågor.

Under året presenterades rapporten *Budgetkonsolidering i de nordiska länderna*. Rapporten, som är resultatet av ett initiativ under hösten 1996 av Islands och Sveriges statsministrar, behandlar konsolideringen av de offentliga finanserna i de nordiska länderna. Rapporten visar att konsolideringen har bidragit till starkt fallande räntor, låg inflation och en ökning i investeringar och privat konsumtion. Rapporten belyser vikten av sunda offentliga finanser som en förutsättning för en god ekonomisk utveckling som i sin tur är avgörande för medborgarnas välfärd.

Norden - EU/EES

Vid båda de nordiska finansministermötena under 1997 behandlades EU- och EMU-frågor, bl.a. EMU:s inverkan på den nordiska ekonomin och det nordiska samarbetet. Detta har skett i form av informella diskussioner. Nationella utredningar om EMU såväl som beslut och förberedelser i ämnet i EU-medlemsländerna har redovisats.

Norden - närområdet

Det nordiska samarbetet i närområdet kanaliseras i huvudsak genom *Nordiska Investeringsbanken* (NIB) i Helsingfors. Både Polen och Estland är sedan tidigare inkluderade i NIB:s internationella utlåning och hösten 1996 beslöt de nordiska statsministrarna att upprätta den särskilda nordiska ordningen för miljöinvesteringsslån (MIL) på 100 miljoner ecu vid NIB. Genom upprättandet av MIL kan NIB medverka i miljöutlåning till samtliga länder i närområdet.

Det baltiska investeringsprogrammet (BIP) är ett samnordiskt projekt som administreras av NIB och *European Bank for Reconstruction and Development* (EBRD). Syftet är att dels kanalisera tekniskt bistånd, dels kapital till de baltiska länderna och därigenom skapa gynnsamma förutsättningar för lokala investeringar. Ett centralt inslag i BIP har varit upprättandet av nationella investeringsbanker i varje baltiskt land. BIP var i den första fasen 1992-1995 på totalt ca 100 miljoner ecu. Baserat på en utvärdering av BIP:s första tre år beslutade de nordiska länderna om att avsätta ytterligare 70 miljoner ecu för den andra fasen av programmet som löper fram till år 2000.

3.5 Medborgarpolitik

3.5.1 Arbetsmarknad och arbetsliv

Arbetsmarknad

Ett samarbetsprogram för perioden 1995-2000 ligger till grund för det nordiska samarbetet på det arbetsmarknadspolitiska området. Samarbetsprogrammet framhåller kampen mot arbetslöshet som ett viktigt område för det nordiska samarbetet. Ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten är särskilt prioriterade områden. Ministerrådet har bl.a. tagit initiativ till studier där ungdomars anknytning till arbetsmarknaden varit i fokus. Ett annat prioriterat område är en fortsatt utbyggnad av ett nordiskt förmedlingssamarbete.

En viktig del av det nordiska samarbetet är att få till stånd erfarenhetsutväxling och kunskapsspridning mellan de nordiska länderna. Som ett led i detta arbete har *Nordiska arbetsmarknadsutskottet* (NAUT) under året tagit initiativet till fyra konferenser inom arbetsmarknadsområdet. Konferenserna behandlade skilda ämnen som arbetslöshetsförsäkringen, styrning av arbetsmarknadspolitiken, erfarenheter av arbetshandikappades situation på arbetsmarknaden samt mobilitet på arbetsmarknaden.

På Nordiska rådets 49:e session i november 1997 var sysselsättningssituationen i de nordiska länderna uppe till särskild debatt. En redogörelse för sysselsättningen och sysselsättningspolitiken i de nordiska länderna hade utarbetats inom NAUT som underlag till debatten. Redogörelsen innehöll en beskrivning av arbetsmarknadsläget i länderna samt en beskrivning av de nordiska ländernas arbetsmarknadspolitik och strategi för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten.

Arbetsliv

Det nordiska samarbetet för en sund och säker *arbetsmiljö* är baserat på principerna i den nordiska arbetsmiljökonventionen från år 1989 och på ministerrådets program för åren 1995-2000 rörande samarbete på arbetsmarknads- och arbetsmiljöområdet.

Arbetsmiljöutskottets centrala aktiviteter består bl.a. i att:

- säkra löpande information och ömsesidigt åsiktsutbyte om EU-aktiviteter, särskilt för att främja samordning av frågor som har gemensamt nordiskt intresse,
- löpande diskutera myndigheternas verksamhet på arbetsmiljöområdet och främja nordiska analys- och samordningsaktiviteter i syfte att kunna vidareutveckla ländernas arbetsmiljö, och
- bidra till igångsättningen av forskning och utveckling inom arbetslivsområdet.

Arbetsmiljöutskottets verksamhet har varit koncentrerat till de politiskt prioriterade kärnområdena, dvs. samarbetet inom Norden, Norden och den europeiska integrationen samt Norden och dess närområden

Erfarenheterna har visat att ett mer utvecklat samarbete med de övriga nordiska länderna inom verksamhetsområdet är viktigt inte bara för det aktiva arbetsmiljöarbetet och arbetslivets fortsatta utveckling utan även ifråga om möjligheterna att främja ökad tillväxt, nya arbetstillfällen och utvecklingen av inre marknadsfrågor.

Det nordiska samarbetet om *arbetsrätt* under 1997 har som tidigare bedrivits i *Arbetslivs- och arbetsrättsutskottet*. Utskottet, som främst är ett forum för löpande orientering, diskussion och koordinering av nordiska synpunkter inom bl.a. arbetsrättsområdet, fungerar också som ett rådgivningsorgan till ansvariga ministrar.

Liksom tidigare har utskottet initierat möten och seminarier inom områden av nordiskt gemensamt intresse. Under år 1997 har utskottet diskuterat tillämpningen av rådets direktiv 94/45/EG om inrättandet av ett europeiskt företagsråd eller ett förfarande i gemenskapsföretag och grupper av gemenskapsföretag för information till samråd med arbetstagare. Vidare har rådets direktiv 96/34/EG om ramavtalet om föräldraledighet (föräldraledighetsdirektivet) och frågor om arbetsinflytande i europabolag diskuterats. Ett seminarium har hållits i Oslo där representanter för arbetsmarknadens parter i Norden har diskuterat löntagares rättigheter vid företagsöverlåtelse.

Under år 1998 prioriterar utskottet bl.a. samordningen av nordiska synpunkter för att främja den nordiska modellen för reglering av arbetsliv och arbetsrätt på europeiskt plan. Initiativ från EU dryftas så tidigt som möjligt. Vidare inriktas erfarenhetsutbytet och diskussionen på nya anställningsformer bl.a. mot bakgrund av utvecklingen av informationsteknologin, och på utvecklingen av samarbetet med andra

internationella organisationer, särskilt *EU:s Dublininstitut för förbättring av levnads- och arbetsvillkor* samt *Internationella arbetsorganisationen (ILO)*. Samarbete med närområdet är också en central del av arbetet. Skr. 1997/98:73

Norden - EU/EES

Sedan år 1996 finns en nordisk grupp för *samordning av EU/EES-frågor* över hela området arbetsmarknad/arbetsliv. Gruppens mötesschema och uppgifter styrs i huvudsak av dagordningen för de formella rådsmötena med EU:s arbetsmarknads- och socialministrar.

Den nordiska EU-samordningsgruppen har under år 1997 haft fyra möten, varvid information lämnats om aktuella frågor i rådsarbetet och samordning skett av nordiska synpunkter inför aktuellt rådsmöte.

Bland de frågor som dominerat den nordiska samordningsgruppens mötesdiskussioner under året kan nämnas förberedelserna inför toppmötet om sysselsättning i Luxemburg i november, uppföljningen av Davignon-rapporten och direktivförslag om deltidarbete.

De nordiska samsamarbetsministrarna beslutade i mars 1997 att ytterligare utveckla det nordiska samarbetet. Som en följd därav inbjöds, på svenskt initiativ, under året till tre nordiska förmöten med de nordiska arbetsmarknadsministrarna. Förmötena, i vilka även Norge och Island var företrädare på politisk nivå, ägde rum i omedelbar anslutning till regelbundna rådsmöten. Vid dessa nordiska förmöten kommenterades den aktuella dagordningen för rådsmötet. Information utväxlades vidare om de nordiska EU-ländernas positioner i enskilda frågor inför rådsmötet.

Sysselsättningsfrågan, förberedelserna inför sysselsättningstoppmötet i Luxemburg och förslaget till riktlinjer för sysselsättning kom i hög grad av sätta sin prägel på diskussionerna mellan arbetsmarknadsministrarna under år 1997.

Norden - närområdet

Samarbetet med närområden i nordvästra Ryssland och de baltiska länderna är prioriterade områden inom det nordiska arbetet. Under året startades ett förprojekt inom ramen för Nordiska ministerrådets närområdesprogram 1997 för att kartlägga behoven av arbetsmarknadspolitiskt utvecklingsstöd i det ryska närområdet och utforma ett projekt. Projektet förväntas starta under 1998.

De nordiska satsningarna i närområdet gäller bl.a. insatser för att få en välfungerande arbetsförmedlingsservice och utveckla modeller för arbetsmarknadsutbildning. Insatser på arbetsmiljöområdet har blivit alltmer efterfrågade. Seminarier och kurser i tillsynsfrågor och uppgifter för yrkesinspektionen har hållits.

Med vunna erfarenheter av det hittillsvarande samarbetet kommer de nordiska länderna att stärka samordningen av de olika insatserna i närområdessamarbetet.

Samarbete inom Norden

Det nordiska samarbetet inom sektorn leds av ministerrådet för social- och hälsofrågor samt det tvärssektoriella ministerrådet för narkotikafrågor.

Till grund för det nordiska regeringssamarbetet på social- och hälsovårdsområdet finns dels ett samarbetsprogram som löper till år 2000, dels ordförandeskapets prioriteringar. Samarbetet har till övervägande del skett inom sektorns sju institutioner och permanenta verksamhet i övrigt. Även i framtiden kommer tyngdpunkten att ligga på institutionerna. Nya projekt och samarbetsområden skall enligt samarbetsprogrammet i största möjliga utsträckning förankras i dessa.

Som en markering av handikappfrågornas tvärpolitiska karaktär inrättades under året ett *nordiskt handikappolitiskt råd* - ett rådgivande och policyskapande organ för Nordiska ministerrådet och dess samarbetsorgan samt institutioner. Den s.k. sektorsansvarsprincipen, som Sverige drivit aktivt, har därmed fått ett ökat genomslag i det nordiska handikappsamarbetet. Principen innebär att varje sektor (arbetsmarknad, transport, utbildning, etc.) skall beakta handikappfrågorna i sitt arbete.

Ministerrådet för narkotikafrågor har under året godkänt ett samarbetsprogram på narkotikaområdet vilket löper till år 2000. Sverige har arbetat för att få en kraftfull gemensam nordisk linje i det internationella samarbetet på narkotikaområdet. Som förberedelse inför FN:s generalförsamlings specialsession om narkotikafrågor i juni 1998 har Sverige inbjudit till ett nordiskt ministermöte i maj 1998. Till detta inbjuds även ministrar från Estland, Lettland och Litauen.

Norden - EU/EES

Det inomnordiska samarbetet inom social- och hälsovårdssektorn är av stor betydelse bland annat därför att området endast i ringa grad regleras av EG-lagstiftning. Social- och hälsovårdssektorn är i huvudsak en nationell fråga inom EU.

Samordningen av den sociala tryggheten för personer som flyttar mellan de nordiska länderna regleras dock av EG-rätten. Den kompletteras med en särskild nordisk konvention som hänvisar till EG-rätten och innebär att dess regler kan tillämpas även på personer som inte har medborgarskap i något EES-land och som flyttar mellan de nordiska länderna.

Det största antalet fall av konkret tillämpning av EG-rätten om samordning av den sociala tryggheten, som myndigheterna i de nordiska länderna kommer i kontakt med, rör inomnordiska flyttningar. De ansvariga administrativa myndigheterna har därför under året fullföljt sitt samarbete i syfte att komma fram till gemensamma tolkningar och likartad praxis. Ett informellt samarbete på departementsnivå har tillkommit i samma frågor, vilket dock även inriktar sig på gemensam diskussion av idéer och förslag - på olika stadier i EG:s lagstiftningsprocess - om utveckling av EG-rätten om social trygghet för personer som flyttar.

Aktuella EU/EES-frågor är en stående dagordningspunkt vid möten inom sektorn. Samråd sker även inom institutionerna. Samarbetet i

löpande frågor sker i allmänhet genom direkta kontakter mellan länderna. Sverige har fortlöpande informella samråd med de andra nordiska länderna både inom ramen för såväl det europeiska som det övriga internationella samarbetet på social- och hälsovårdsområdet.

Norden - närområdet

För närområdessamarbetet finns en särskild arbetsgrupp, som utväxlar information, kommer med förslag, fattar beslut om projektmedel och återkommande rapporterar till Nordiska socialpolitiska kommittén.

Under året har satsningar gjorts på områdena utbildning inom social-, hälso- och sjukvårdsområdet, social- och hälsostatistik, läkemedelskontroll, alkohol-, narkotika och handikappsamarbete samt förebyggande och hälsofrämjande åtgärder, bl.a. ett omfattande samnordiskt smittskyddsprojekt.

3.5.3 Livsmedelsfrågor

Allmänt

På livsmedelsområdet är det Ämbetsmannakommittén för livsmedelsfrågor (ÄK-Livs) som har ansvar för det nordiska samarbetets förverkligande i praktiken. Utöver principiella frågor, kretsar arbetet kring dels fleråriga projekt som t.ex. systematisk utvärdering av potentiellt skadliga komponenter i livsmedel, dels dagsaktuella frågor som olika åtgärder inom området kontroll av livsmedel och implementering av EG:s regelverk. Det yttersta målet är att skydda konsumenten mot hälsofarliga produkter och fusk i livsmedelshanteringen.

Samarbetet i livsmedelsfrågor är indelat i fem sakområden: toxikologi, mikrobiologi, kost och näring, lagstiftning och livsmedelskontroll. Dessutom fungerar samarbetet med de baltiska länderna inom den gemensamma arbetsgruppen *NordBalt*. Här diskuteras framför allt kontrollfrågor. I NordBalt deltar de tre baltiska staterna på samma villkor som de nordiska länderna, med lika många medlemmar och med fullt deltagande i planering och genomförande av möten och projekt.

Samarbete inom Norden

Under 1997 fortsatte det projekt som undersöker möjligheterna att använda resultaten från kostundersökningar som underlag också för beräkning av intag av tillsatser och naturligt förekommande skadliga ämnen. Projektet publicerade en rapport över första delen av sitt arbete.

En annan rapport, *Merking av mat*, beskriver de inkonsekvenser och svårigheter som möter både konsumenter, myndigheter och producenter när det gäller märkning av livsmedel. Fortsatt aktivitet i denna fråga, garanteras genom förslag till projekt som lades fram efter en workshop i Stockholm i september 1997. Ett av förslagen, som avser användning av hälsopåståenden, är redan på väg att förverkligas. Den bas som nu finns tjänar som ett gott underlag för den kommande nödvändiga och stora

satsningen på att få en övergripande och väl planerad hantering av hela den komplicerade frågan om märkning av livsmedel.

En stor del av arbetet går ut på undersökning av potentiellt farliga ämnen i livsmedel, både hygieniskt och toxikologiskt. Under året har rapporter lämnats på båda dessa områden. Särskilt bör nämnas området virus i livsmedel och dricksvatten. Man har också värderat förpackningsmaterial som källa till föroreningar, och fortsatt riskvärderingen av främmande ämnen, t.ex. förekomst av klorerade fettsyror.

De nya metoder som leder till att nya livsmedel och ingredienser framställs genom genmodifiering väcker frågor hos många. Ett nordiskt nätverk har kontinuerlig beredskap när det gäller regelverk och andra myndighetsärenden på detta område. Nätverket har sammanställt den nordiska synen på saken på både engelska och svenska språket.

Vid kontroll av livsmedel uppstår med den inre marknaden och fria handeln nya problem som snabbt kan tacklas genom det nära samarbete som finns. Också frågor och problem som gäller import från - och export till - tredje land behandlas.

Norden i internationellt samarbete

De flesta aktuella livsmedelsfrågor har samtidigt en nordisk och en internationell sida som växelverkar med varandra. Detta gäller bl.a. samarbetet inom EU/EES och *Codex Alimentarius Commission*.

Sedan några år finns ett nordiskt samarbete kring de försäljningsargument som producenter önskar använda i marknadsföringen och som anknyter till hälsa, eller ohälsa, och näringsstillstånd hos konsumenten. Frågan är mycket aktuell och världens länder hanterar saken på olika sätt, vilket ger de nordiska länderna anledning att arbeta för sin syn att konsumenten skall ha ett fritt val och inte bli vilseledd av felaktiga uppgifter.

En stor del av det nordiska samarbetet ägnas åt gemensam tolkning och implementering av EU/EES-regelverket liksom åt de vägledningarna som myndigheterna skriver för dem som skall använda nya regler och föreskrifter, dvs. både producenter och lokala tillsynsorgan. När det gäller nya livsmedel i form av genmodifierade produkter eller ingredienser deltar Norden, inte minst i utvärdering av säkerhet och utveckling av mät- och bedömningsmetoder.

3.5.4 Konsumentpolitik

Allmänt

Det nordiska samarbetet på det konsumentpolitiska området sker mellan konsumentministrarna inom Nordiska ministerrådet. Under ministerrådet samordnas frågorna av en ämbetsmannakommitté (ÄK-Konsument). Ansvar för samordningen inom kommittén delas mellan ordförandelandet och det kommande ordförandelandet. Arbetet inom

kommittén fördelas på tre styrgrupper, en för ekonomi och information, en för juridiska frågor och en för produktfrågor.

I takt med att EU-arbetet har fått en större betydelse har också det nordiska samarbetet fått en tydligare politisk inriktning. Särskilt gäller detta för livsmedelspolitiken som blivit mer inriktad på konsumentskydd, både nationellt och internationellt, men det gäller också för välfärdspolitiken och miljöpolitiken.

Amsterdamfördraget har gett konsumentpolitiken en starkare ställning inom EU. Detta innebär en bättre plattform för konsumentpolitiska åtgärder samt att konsumentfrågor kan beaktas inom andra politikområden. De nordiska länderna samverkade nära i arbetet för att uppnå detta resultat.

Samarbetet på det konsumentpolitiska området gynnas av den nordiska språkliga och kulturella gemenskapen. Det har lett till en likartad syn på konsumentpolitiken i de nordiska länderna. Förhållandet att tre av de nordiska länderna är medlemmar i EU och att de övriga samarbetar inom ramen för EES-avtalet präglar i hög grad arbetet. Det är nödvändigt att man stärker samarbetet på det praktiska men också det politiska planet så att den nordiska modellen kan bibehållas men också påverka konsumentpolitiken inom EU och globalt.

I framtiden kommer konsumentpolitiken att kunna bli ett viktigt instrument för välfärdsutvecklingen. Konsumenternas situation har förändrats. Det pågår en avreglering av den offentliga sektorn, hushållen har fått nya roller i miljövården och IT-utvecklingen öppnar gränserna ännu mer än idag.

Samarbete i Norden

Anslaget till konsumentsektorn har varit oförändrat, ca 5,6 miljoner danska kronor.

Konsumtion och miljö är en prioriterad dimension av konsumentensamarbetet. Arbetet under år 1997 har följt konsumentministrarnas programförklaring om miljöaspekter i konsumentpolitiken från 1996. Ett tvärsektoriellt samarbete mellan miljö- och konsumentsektorn inleddes genom ett gemensamt möte mellan de två ämbetsmannakommittéerna. En gemensam arbetsgrupp bildades med uppgift att, i första hand, arbeta till halvårsskiftet 1998.

Svanmärkningen har haft en fortsatt positiv utveckling. Idag finns kriterier för inemot 50 produktgrupper och mer än 1500 svanmärkta produkter säljs på den nordiska marknaden. En utredning har genomförts av de nationella ordförandena vilken har föreslagit vissa organisatoriska förändringar för att öka effektiviteten på nordisk nivå.

Ett gemensamt program för konsumentforskning har kommit igång under 1997 med flera temamöten för forskare inom de områden som prioriterats högst. Den önskade utvecklingen av forskarnätverk har också nått långt tack vare ÄK-Konsumenters forskningskoordinator. Däremot har de planerade doktorandprojekten inte haft någon framgång, beroende på otillräcklig nationell finansiering i tillägg till de 75 000 danska kronor per år under högst tre år som anslagits från Nordiska ministerrådet.

Handlingsplanen för konsumentundervisning i skolan har börjat genomföras under år 1997. Bl.a. har projekt startats om informationsteknologi i undervisningen och om erfarenheter av ungas utbildning till förmedlare av konsumentkunskaper till andra unga i och utanför skolan.

Inom ramen för handlingsprogrammet för finansiella tjänster har ett antal projekt genomförts, främst om användning av ny teknologi. De har gällt rådgivning och ökad transparens på försäkringsområdet, pensionssparande på mikro- och makronivå, försäkringsföretagens reglering av saksador, ansvar och bevisskyldighet vid överföring i elektroniska betalningssystem samt banktjänster på lika villkor.

Norden och EU/EES

Det finns åtta nordiska nätverk etablerade som samarbetar i olika projekt inom områdena finansiella tjänster, standardisering, produktsäkerhet, konsumentträtt, prismärkning, konsumentundervisning, livsmedel i konsumentperspektiv samt hushållsekonomi och skuldsanering.

Flera av projekten har gällt EU-lagstiftning. Det gäller till exempel projekt som under 1997 har avslutats med rapporterna *Konsekvenser av euron för den enskilde konsumenten*, *Injunctions for the protection of cross-border consumer interests*, *Child safety* och *El-avregleringens konsumenteffekter*.

Under verksamhetsåret begärde konsumentministrarna hos kommissionären Emma Bonino att konsumentforskning skulle prioriteras i EU:s femte ramprogram för forskning.

EU-kommissionen har visat stort intresse för konsumentsektorns europeiska nätverk för konsumentundervisning. Nätverkets *Måldokument för konsumentundervisning i skolan* samt *Handlingsplan för konsumentundervisning* har varit förebild för kommissionens nya initiativ på området.

En konferens i Finland om skolrådgivning arrangerades av konsumentsektorns europeiska nätverk för hushållsekonomi och skuldsanering. Kommissionen var medfinansierad. Konferensen blev en stor framgång med deltagare från 20 länder.

Norden och närområdena

Konsumentsektorn fick 350 000 danska kronor från Nordiska ministerrådets närområdesanslag under 1997. Fem aktivitetsområden har omfattats av programmet för året.

Inom området *produktsäkerhet* var ett seminarium om samordning, tillsyn och dialog med näringslivet planerat att äga rum under år 1997. Seminariet är uppskjutet till hösten 1998. Ett förprojekt som bl.a. innefattade *kartläggning av konsumentorganisationer* har genomförts. Inom området *konsumentinformation* har ett pilotprojekt påbörjats, vilket gäller produktion av undervisningsmaterial för utbildning av lärare i Lettland. Ett kontaktmöte mellan berörda parter har hållits om

uppläggnig av det fortsatta samarbetet inom området *Skr. 1997/98:73 konsumenträttigheter*. Inga aktiviteter genomfördes inom området *expert- och studiebesök*.

3.5.5 Jämställdhet mellan kvinnor och män

Samarbetet inom Norden

Till grund för samarbetet inom jämställdhetsområdet ligger ett program för det nordiska jämställdhetssamarbetet för perioden 1995 - 2000. Programmet kompletteras med en årlig handlingsplan.

Samarbetet ligger väl i linje med den svenska jämställdhetspolitiken. Arbetet koncentreras till verksamhet som främjar kvinnors och mäns lika tillgång till de politiska och ekonomiska beslutsprocesserna, kvinnors och mäns lika ekonomiska ställning och inflytande, inte minst i fråga om lön - samt ett jämställt arbetsliv. Vidare prioriteras verksamhet som dels förbättrar möjligheterna för såväl kvinnor som män att förena föräldraskap och förvärvsarbete, dels påverkar den europeiska och övriga internationella utvecklingen på jämställdhetsområdet. För att effektivisera arbetet inom de prioriterade områdena kommer ministerrådet att verka för att jämställdhetsaspekter beaktas inom alla politikområden på lokal/regional, nationell och nordisk nivå.

Två ministermöten ägde rum under 1997. I augusti träffades jämställdhetsministrarna i Riga och beslutade bl.a. att anta den nordiska handlingsplanen om män och jämställdhet. I december hölls ett extra ministermöte i Oslo, dit även de baltiska jämställdhetsministrarna var inbjudna. Syftet var att besluta om baltiskt-nordiskt samarbete på jämställdhetsområdet.

Verksamheten inom *Nordiska institutet för kvinno- och könsforskning* har pågått sedan år 1995. Institutets uppgifter är att inom ramen för det nordiska samarbetet främja, samordna och stimulera nordisk forskning samt att informera om forskningsresultat på området. Forskningsresultatet ger ökade kunskaper och möjliggör effektivare insatser på jämställdhetsområdet. Det bidrar också till att forma den samnordiska plattform som är betydelsefull i det internationella samarbetet när det gäller forskning och utveckling.

Arbetet med att integrera ett jämställdhetsperspektiv inom det nordiska samarbetet har fortsatt under året som gått. En strategi för att följa upp hur ämbetsmannakommittéerna skall ta ansvar för jämställdhetsfrågor har utarbetats. Årliga uppföljningar skall också göras av könsfördelningen bland ledamöter i nordiska kommittéer, styrelser och andra organ.

Vidare drivs projektet *Halva makten? Nordiska kvinnors väg mot demokrati och jämställdhet*, som syftar till att följa upp och utvärdera jämställdhetspolitiken i de nordiska länderna. Arbetsgruppen för projektet avlämnade en rapport under hösten 1997.

En konferens med temat *Kvinnor, arbete och ekonomi* hölls i Island i april 1997. Konferensen var en uppföljning av det nordiska likalöneprojektet och syftade till att analysera vad de omfattande

förändringarna i arbetsmarknads- och ekonomiska politiken innebär för Skr. 1997/98:73 kvinnorna i de nordiska länderna.

Norden - EU/EES

Jämställdhetsarbetet är till stor del knutet till frågor och områden som är aktuella inom EU/EES, där den nordiska jämställdhetsmodellen är föremål för stort intresse. De satsningar som fastslagits i det nordiska samarbetsprogrammet för perioden 1995-2000 är områden som också behandlas i EU:s jämställdhetsprogram för åren 1996-2000. Ett informellt erfarenhets- och informationsutbyte sker mellan de nordiska länderna i jämställdhetsfrågor som är aktuella inom EU.

Norden - närområdet

Ministerrådet har som ovan nämnts beslutat om ett program för närområdessamarbetet inom jämställdhetsområdet fram till år 2000. Till grund för programmet ligger de erfarenheter som kommit fram under en kartläggning av nationella jämställdhetsprojekt inom närområdet.

I augusti arrangerades en baltisk-nordisk konferens i Valmiera, Lettland. Syftet var att stödja arbetet för jämställdhet och skapa nya nordisk-baltiska nätverk som främjar kvinnors ställning.

I S:t Petersburg-området och Barentsregionen har under året pågått ett samarbete med kvinnogrupper och myndigheter ansvariga för kvinno- och jämställdhetsfrågor.

3.5.6 Lagstiftningssamarbete

En ny handlingsplan

Redan år 1996 antogs ett samarbetsprogram för lagstiftningsområdet. Detta har varit vägledande för samarbetet under 1997. Samarbetsprogrammet kompletteras av årliga handlingsplaner där det anges vilka sakområden som skall prioriteras under ett verksamhetsår. Den handlingsplan som antogs i juni 1997 lyfter fram tio områden av olika karaktär och med olika politisk dignitet. Vissa områden har relevans endast för lagstiftningssamarbetet inom Norden, andra är betydelsefulla för samarbetet med EU/EES och närområdena.

Handlingsplanen tar upp flera frågor där nordiska initiativ föranletts av aktuella händelser och massmedial uppmärksamhet. Inom området *förebyggande och bekämpning av kriminalitet* nämner handlingsplanen således särskilt bekämpningen av sådana företeelser som terrorism, organiserad brottslighet, kriminalitet i mc-grupper samt sexuellt utnyttjande av barn. Samtidigt täcker handlingsplanen andra, mindre uppmärksammade områden som kan vara nog så betydelsefulla för de enskilda nordborna och de företag som verkar i Norden. Exempel på

sådana områden är nordisk harmonisering av familjerätten och aktiebolagsrätten. Skr. 1997/98:73

Motorcykelkriminalitet

En särskild arbetsgrupp som tillsatts av Nordiska ämbetsmannakommittén för lagstiftningsfrågor (NÄL) lade i februari 1997 fram en jämförande studie av gällande rätt och pågående lagstiftningsprojekt när det gäller bekämpning kriminalitet med anknytning till vissa motorcykelklubbar. Rapporten utgör en grund för fortsatt utbyte av information och erfarenheter på lagstiftningsidan. Vid justitieministermötet i juni antogs en nordisk handlingsplan för bekämpning av mc-kriminalitet. Denna omfattar såväl polisverksamhet som lagstiftning. På svenskt initiativ infördes också ett avsnitt om betydelsen av att mobilisera goda krafter på lokal nivå i kampen mot ett skrämmande fenomen. Det kan handla om ett engagera enskilda människor och ideella föreningar, inte minst alla de motorcykelklubbar som består av laglydiga medlemmar. Sverige har åtagit sig att utveckla en modell för hur sådana lokala åtgärdsprogram kan utformas.

Som en uppföljning av justitieministrarnas beslut antogs i början av 1998 en gemensam nordisk handlingsplan avseende det operativa polisarbetet i syfte att bekämpa denna typ av brottslighet.

Sexuellt utnyttjande av barn

Ett annat prioriterat område har varit bekämpningen av sexuellt utnyttjande av barn i enlighet med Nordiska rådets rekommendation 18/1996. Där har det förekommit ett fruktbart samarbete mellan ansvariga på ämbetsmannanivå för socialpolitik respektive lagstiftning, vilket bl.a. resulterat i ett brev från Nordiska ministerrådet till de nordiska researrangörerna vilka i brevet uppmanas att ta sitt ansvar för att förhindra att barn utnyttjas genom s.k. sexturism. Vidare har medel avsatts för att genomföra en studie av hur behandling som komplement till straffpåföljder kan minska risken för att pedofiler återfaller i sexualbrottslighet.

Aktiebolagsrätt

På aktiebolagsrättens område förekom fram t.o.m. 1970-talet ett mycket intensivt nordiskt samarbete. En nordisk rättslikhet på detta område är betydelsefull för att företagen skall kunna driva verksamhet över gränserna. Samarbetet klingade av under 1980-talet, men i början på 1990-talet vaknade återigen intresset i samband med översyn av aktiebolagslagstiftningen. I december 1997 hölls på svenskt initiativ ett seminarium i Stockholm, vilket blev något av en nytändning. Mötet utmynnade i att departementen skall ha ett löpande samarbete vid

genomförandet av sina lagstiftningsprojekt och att de nordiska länderna skall verka för en gemensam linje vid förhandlingar inom EU på bolagsrättens område. Skr. 1997/98:73

3.5.7 Migrations- och flyktingpolitiska frågor

Nordiskt samarbete om migrations- och flyktingfrågor

De nordiska regeringarnas *samrådsgrupp för flyktingfrågor* (NSHF) har under 1997 års svenska ordförandeskap haft tre möten. I anslutning till två av dessa har inbjudits till möte på ministernivå. Tid har avsatts för diskussioner med representanter för FN:s flyktingkommissarie och för International Organization for Migration. Under 1998 ansvarar Danmark för ordförandeskapet i samrådsgruppen.

Samrådsgruppens funktion att utbyta information, bidra till gemensamma, nordiska hållningar och samstämt internationellt agerande har vidareförts under året.

Särskilda arbetsgrupper har behandlat olika frågor inför mötena i samrådsgruppen. Inom ramen för dessa har man utbytt information och diskuterat frågeställningar kring återvandring och då främst till Bosnien-Hercegovina, men även kring verkställighet, ingående av särskilda återtagande avtal samt utsändande av samnordiska utlänningsattachéer. Gemensamma EU- och Schengenrelaterade frågor har behandlats i en särskild arbetsgrupp.

Preliminära resultat av den nordiska, komparativa forskningsstudien kring mottagande av bosniska flyktingar sett ur ett återvandringssperspektiv, som de nordiska ministrarna på våren 1994 tog initiativ till, har under året presenterats för samrådsgruppen.

Arbetet i samrådsgruppen har vidare inriktats på att samordna det nordiska agerandet i relation till Nordens närområde på det migrationspolitiska området. Till det första ministermötet i april 1997 inbjöds även de baltiska staternas ministrar med ansvar för asyl- och migrationsfrågor. Ministrarna diskuterade utvecklingen på det migrationspolitiska området samt former för vidare utbyte och samarbete mot ökad öppenhet och säkerhet i regionen. De nordiska länderna sade sig även i fortsättningen vara beredda att stödja reformarbetet i de baltiska staterna.

Den särskilda arbetsgruppen för reformsamarbete med de baltiska staterna har under året erhållit utvidgat mandat till att även omfatta Ryska federationen, Vitryssland och Ukraina.

Det nordiska utlänningsutskottet, med primärt ansvar för övervakningen av hur den nordiska passkontrollöverenskommelsen tillämpas, har under året haft två samrådsmöten med företrädare för de nordiska ländernas utlänningsmyndigheter. Vid mötena utbyts bland annat information om förestående ändringar i ländernas viseringspolitik. I dessa möten deltar även representanter för berörda departement.

Inom ramen för det nordiska samarbetet på arbetsmarknadsområdet har länderna bedrivit samverkan i olika former med anknytning till invandras integration och sociala förhållanden i respektive land.

Inom arbetsmarknadssektorns ram arbetar ett särskilt utskott (Migrationsutskottet) med integrationsfrågor. Sverige är ordförandeland sedan mars 1996. Verksamheten har under året inriktats på erfarenhetsutbyte och gemensamma utredningar om bl.a. rekrytering av invandrare i offentlig sektor samt en jämförande undersökning om språklig service till invandrare i de nordiska länderna. Under året har vidare den tionde nordiska IMER-konferensen (Internationella migrationsrelaterade- och etniska relationer) genomförts i Bergen, liksom ett antal seminarier för erfarenhetsutbyte och gemensam problemlösning.

3.5.8 Ungdomsfrågor

Allmänt

Det nordiska samarbetet i ungdomsfrågor bereds inom ramen för *Nordiska ungdomskommittén*, som lyder under kulturministrarna. Nordiska ungdomskommittén är ministerrådets rådgivande och koordinerade organ i nordiska och internationella barn- och ungdomspolitiska frågor och innehåller representanter från såväl myndigheter som från ungdomsorganisationer. Kommittén har bl.a. i uppgift att fördela stöd till ungdomars nordiska samarbete, att koordinera nordisk ungdomsforskning och att följa upp arbetet med barn- och ungdomspolitiska frågor inom alla Ministerrådets sektorer. Budgeten för nordiskt ungdomssamarbete uppgick under 1997 till cirka fem miljoner danska kronor.

Samarbete inom Norden

En av de viktigaste uppgifterna inom ungdomsområdet är att stödja ungdomars nordiska samarbete genom bidragsgivning. Detta sker dels genom ett organisationsstöd till ungdomsorganisationernas nordiska nätverk och dels till olika ungdomsprojekt. Under året har riktlinjerna för bidragsgivningen reviderats, bl.a. har möjligheterna för stöd till otraditionella ungdomsgrupper utvidgats. Kulturministrarna har beslutat att

80 % av ministerrådets budget för ungdomsfrågor skall gå till ungdomsstöd.

Det nordiska samarbetet inom ungdomsforskning har varit en prioriterad fråga under året. Bl.a. är en särskild ungdomsforskningskoordinator anställd för att samordna insatser inom detta område. Under året har en nordisk ungdomsforskningskonferens genomförts. Det bör också noteras att den nordiska modellen för ungdomsforskningsamarbete nu används som modell vid utvecklingen av ett liknande samarbete inom Europarådet.

Kommittén har under året också arbetat med att konkretisera och utveckla det tvärsektoriella samarbetet i ungdomsfrågor inom ministerrådet.

Norden och EU/EES

EU:s insatser inom ungdomsområdet berör främst ungdoms- och ungdomsledarutbyte och huvuddelen av aktiviteterna sker inom programmet *Ungdom för Europa*. Genom EES-avtalet deltar samtliga nordiska länder i detta program.

En koordinering av det nordiska agerandet i det europeiska ungdomssamarbetet sker genom de s.k. Europamöten som årligen anordnas inom Nordiska ungdomskommittén. Under året har arbetsformerna för dessa möten utvecklats i syfte att stärka samarbetet i långsiktigt strategiska frågor.

Norden och dess närområden

Utvecklingen av ungdomssamarbetet mellan Östersjöstaterna har varit en prioriterad fråga sedan det finska ordförandeskapet 1996. Efter ett initiativ inom Nordiska ungdomskommittén arrangerade Finland i samarbete med EU-kommissionen i juni 1997 en konferens i Helsingfors om Östersjösamarbete i ungdomsfrågor. Som en uppföljning av denna konferens avser Sverige att under juni 1998 genomföra en Östersjökonferens och ministermöte för ungdomsfrågor.

Sveriges ordförandeskap

Vid ungdomskommitténs möte under november 1997 presenterade Sverige ett policydokument inför Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådets ungdomskommitté 1998. Huvudinriktningen i policydokumentet var att Sverige vill prioritera insatser för arbetslösa ungdomar och främjande av idéutveckling och entreprenörskap. Andra områden som särskilt nämndes i policydokumentet var samarbete i Östersjöområdet, demokrati- och inflytandefrågor, koordinering av nordisk ungdomsforskning samt utveckling av ett sektorsövergripande och tvärsektoriellt arbete kring ungdomspolitik samt utveckla effektivare arbetsformer i det nordiska samarbetet.

3.6 Försvarsrelaterat samarbete

Ett nytt område för Nordiska rådet

För första gången i Nordiska rådets 45-åriga historia diskuterades säkerhetspolitiska frågor vid rådets tvådagarskonferens i Helsingfors i augusti 1997 under temat *Säkerhet i Norden och Nordens närområde*. Björn von Sydow blev den förste svenske försvarsminister någonsin som tagit till orda i Nordiska rådet genom sitt inledningsanförande. Genom

konferensen stimulerades dialogen i hithörande frågor mellan berörda parlament och regeringar. Förutom de nordiska länderna deltog även Estland, Lettland, Litauen, Ryssland, Tyskland och Polen samt representanter från EU och NATO.

Vid Nordiska rådets 49:e session i november 1997 lämnade den norske försvarsministern en redogörelse för nordiskt försvarsrelaterat samarbete, med de säkerhetspolitiska aspekter som tillhör försvarsministrarnas ansvarsområde. Vid den 50:e sessionen i november 1998 är det Sveriges uppgift att lämna motsvarande redogörelse.

Slutet på kalla kriget har gjort det möjligt för de nordiska länderna att samarbeta kring försvars- och säkerhetspolitiska frågor med helt nya förutsättningar. Varje år hålls två nordiska försvarsministermöten. Nästa möte hålls i Sverige i april 1998. Vid dessa möten diskuteras aktuella försvars- och säkerhetspolitiska frågor av gemensamt intresse. Ett aktivt utbyte mellan de nordiska länderna bidrar bl.a. till kunskapsöverföring samt möjlighet till att vid behov agera gemensamt i andra fora. Försvarsministermötena föregås av möten på departementsråds- och statssekreterarnivå. Ett fördjupat tankeutbyte har också utvecklats mellan de parlamentariska organ och politiska utredningar som i de olika länderna bereder försvars- och säkerhetspolitiska frågor.

Under hösten 1997 har berörda myndigheter under Försvarsdepartementet haft i uppdrag att se över olika möjligheter att utöka eller fördjupa det bilaterala och det multilaterala försvarsrelaterade samarbetet med de nordiska länderna. Det har bidragit till att ytterligare aktivera samarbetet inom ett antal försvars- och säkerhetspolitiska områden.

Fredsfrämjande verksamhet

Kärnan i det nordiska säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet utgörs idag främst av verksamhet inom det fredsfrämjande området. Detta samarbete - det s.k. *NordSamFN* - startades under 1960-talet med syfte att samordna nordiska fredsbevarande insatser av traditionell karaktär inom ramen för FN. För de truppbidragande länderna betydde det rent praktiskt, att man ställde styrkor till FN:s förfogande och att FN skulle hantera inriktning, logistik och omkostnader för operationerna. Utvecklingen har dock gått mot allt mer komplicerade och varierade operationer. FN är heller inte längre den enda aktör som genomför sådana operationer. NATO och Västeuropeiska unionen (VEU) spelar jämte Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) sina olika roller inom området fredsfrämjande verksamhet. NordSamFN ansågs otillräckligt för den alltmer omfattande fredsfrämjande verksamheten och avvecklades i och med 1997 års utgång.

Under 1997 etablerades ett nytt forum, *NORDCAPS* (*Nordic Coordinated Agreements for Military Peace Support*). Syftet med den nya strukturen är att förbättra de nordiska ländernas förmåga att agera gemensamt inför beslut om och vid deltagande i fredsoperationer. NORDCAPS bidrar till ett intensifierat informationsutbyte och ett fördjupat utbildnings- och materielsamarbete. När ett beslut har fattats om

en gemensam insats skall NORDCAPS säkerställa att samordningen och igångsättandet blir effektivt när den nordiska insatsen väl genomförs. Ett exempel på ett framgångsrikt nordiskt samarbete är den nordisk-baltiska brigaden i Bosnien.

Nordic Peace är en årligt återkommande övning inom ramen för Partnerskap för fred (PFF). Under 1997 stod Norge som värd för övningen och under 1998 kommer Sverige att anordna en Nordic Peace-övning. De nordiska och de baltiska länderna är inbjudna och övningen kommer att centreras kring civil-militär samverkan i internationella insatser.

Koordinering av minröjning

Sverige utsågs under hösten 1996 till nordisk "ledande nation" inom minröjningsområdet. För att förbättra samordningen inom minröjningsområdet har samtliga nordiska länder utsett en nationell minröjningskoordinator sedan juli 1997. Koordinering sker inom områdena forskning, materielutveckling, industrifrågor, utbildningsfrågor, fredsfrämjande och humanitära insatser.

Nordiskt försvarsmiljösamarbete

Vid det nordiska försvarsministermötet i november 1997 fastställdes ett handlingsprogram för nordiskt samarbete för att minska försvarets skador på miljön. Handlingsprogrammet har utarbetats under svensk ledning. Det redovisar ett antal samarbetsområden och anger bl.a. att Norge leder arbetet med bistånd till stater i närområdet och att Danmark leder arbetet med försvarsmiljöpolicy. Finland ska leda arbetet med miljömål och Sverige arbetet med miljöfarliga anläggningar.

Under norsk ledning utarbetas f.n. en handlingsplan för försvarsmiljöbiståndet till staterna i det nordiska närområdet. Genom att diskutera försvarsmiljöfrågorna gemensamt i Norden och genom att samnordiskt driva försvarsmiljöfrågorna nationellt och internationellt kommer miljön i Norden och kring Östersjön att förbättras.

Försvarsmateriel

Ett ramavtal om nordiskt försvarsmaterielsamarbete undertecknades i december 1994. Avtalet innebär bl.a. att befintliga resurser skall kunna användas mer effektivt. Dessutom finns sedan år 1995 ett säkerhetsskyddsavtal mellan länderna. Sedan 1997 innehar Norge ordförandeskapet i den ledningsgrupp som etablerats på departementsnivå. På myndighetsnivå finns det även en koordineringsgrupp. Under denna finns det för närvarande ett tjugotal olika förundersökningsgrupper som bereder möjliga samarbetsprojekt.

Samarbete med Estland, Lettland och Litauen

Sverige har, tillsammans med Danmark, Finland och Norge, sedan 1992 lämnat stöd inom Försvarsdepartementets område till Estland, Lettland och Litauen. De tre länderna håller alla på att bygga upp försvar, gränsbevakning och andra säkerhetsfunktioner. De nordiska länderna stödjer på olika sätt upprättandet av för en stat normala säkerhetsfunktioner.

Man samarbetar också omkring uppbyggandet av en gemensam baltisk bataljon (BALTBAT) för fredsfrämjande verksamhet. Under 1997 har även ett samarbete påbörjats för att upprätta en för de baltiska staterna gemensam marin enhet (BALTRON).

Arbete pågår även för att upprätta en gemensam baltisk försvarshögskola i Estland. Enligt plan kommer den baltiska försvarshögskolan att ta emot de första eleverna till hösten 1999. De nordiska länderna förväntas bidra med bl.a. utrustning och lärare.

Flerårigt nordiskt säkerhetspolitiskt forskningsprogram

I samband med Nordiska rådets 49:e session presenterade Sverige ett initiativ rörande ett flerårigt nordiskt säkerhetspolitiskt forskningsprogram. Under vintern och våren 1997-1998 förs en dialog med de nordiska länderna rörande tänkbara intressanta forskningsprojekt inom det säkerhetspolitiska fältet. Under hösten 1998 planeras de reella forskningsprojekten att starta.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 mars 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Schori, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Johansson, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros

Föredragande: statsrådet Pagrotsky

Regeringen beslutar skrivelse 1997/98:73 Nordiskt samarbete 1997